

Universitetskanslersämbetets utbildningsutvärderingar

Självvärdering

Lärosäte: Stiftelsen Högskolan i Jönköping (JU)

Yrkesexamen: Förskollärarexamen

Beskrivning

Förskolläraryrket är en professionsutbildning som ger kunskaper och färdigheter för yrkesverksamhet som förskollärare. Utbildningen omfattar 210 hp och examen avläggs på grundnivå. Programmet utgår från av statsmakterna fastlagda mål, beslutade läroplaner och styrdokument för verksamhetsområdet och bedrivs i överensstämmelse med de internationella deklarerade och överenskommelser som Sverige förbundit sig att beakta, till exempel FN:s konvention om barnets rättigheter. Förskolläraryrket har antagning en gång per år och hade sin första antagning höstterminen 2013. År 2017 antogs den femte kullen i programmet. De tre senaste antagningarna 2015–2017 har drygt 120 studenter antagits årligen. Planeringstalet för antagning till ht 2018 är 120 studenter. Studieuppehåll, färre antagna 2017 (105 st.), avbrott och byte av inriktning uppgår till cirka 20 % vilket innebär att under 2017 fanns cirka 360 studenter inom programmet.

Utbildningen omfattar de tre områden som enligt examensordningen ska ingå: förskolepedagogiska studier 120 hp, utbildningsvetenskaplig kärna (UVK) 60 hp och verksamhetsförlagd utbildning (VFU) 30 hp. Efter genomgången utbildning ska studenten ha tillägnat sig både goda förskolepedagogiska kunskaper och förskollärspecifika yrkeskunskaper, vilket kräver god integrering mellan de tre utbildningsområdena och en god växelverkan mellan de högskoleförlagda och de verksamhetsförlagda delarna. Kunskaper och färdigheter i att använda praktiska, estetiska och digitala verktyg är integrerat i flera av kurserna.

De förskolepedagogiska studierna omfattar 120 hp varav 30 hp är på avancerad nivå. Där ingår även ett självständigt arbete, examensarbete, om 15 hp som skrivs inom ramen för förskolepedagogik. Arbetet ska spegla utbildningens examensmål och de kunskaper som studenten har tillägnat sig inom VFU och UVK. Syftet med examensarbetet är att studenten förbereds för att bidra till utveckling av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom yrket.

Den utbildningsvetenskapliga kärnan (UVK) omfattar 60 hp, knyter an till den kommande yrkesutövningen och omfattar följande av Riksdagen fastställda områden: skolväsendets historia, organisation och villkor samt förskolans värdegrund, vilket innefattar grundläggande demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter; läroplansteori och didaktik; vetenskapsteori och forskningsmetodik; utveckling, lärande och specialpedagogik; sociala relationer, konflikthantering och ledarskap; uppföljning och analys av lärande och utveckling, samt utvärdering och utvecklingsarbete.

Den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) omfattar 30 hp och ska genomföras i en för förskollärare relevant verksamhet. Mellan åren 2016-2019 deltar lärosätet i försöksverksamheten med övningsförskolor. Genom VFU knyts utbildningen samman med den kommande yrkesverksamheten, där studenten ges praktisk erfarenhet av, övning i och systematisk förberedelse för sin kommande yrkesverksamhet. Studenten ska, både under handledning och självständigt, utveckla kompetens att svara för planering, genomförande, dokumentation, utvärdering och utveckling av pedagogisk verksamhet och undervisning. Särskild vikt läggs vid värdegrundsfrågor och förmågan att se alla barns och förskoleklass-elevs olikheter och behov.

Programmet omfattar kurser som är placerade i en studiegång som sammantaget bidrar till att studenterna successivt utvecklar sin förmåga att arbeta självständigt som förskollärare. Progression sker både inom det vetenskapliga och det professionella fältet. Progression av kurser sker dels inom grundnivå och dels mellan grundnivå och avancerad nivå. Konkreta exempel på progression i utbildningen ges senare i texten.

Tabell 1. Förskolläraryrkesprogrammens struktur 2013-2014 och 2016-2017.

Förskolläraryrkesprogrammet LGF03 (210 hp) Kull 2013-2015		Förskolläraryrkesprogrammet LGF07 (210hp) Kull 2016-2017	
År 1	HT13	Förskola, skola och läraryrke på vetenskaplig grund 15 hp varav VFU I, 4,5 hp	Förskola, skola och läraryrke på vetenskaplig grund och verksamhetsförlagd utbildning I för förskollärare (UVK), 15 hp
		Lärande o utveckling för förskollärare, 7,5 hp	Lärande och utveckling för förskollärare (UVK), 7,5 hp
		Vetenskapliga perspektiv o metoder, 7,5 hp	Vetenskapliga perspektiv och metoder för förskollärare (UVK), 7,5 hp
År 1	VT14	Didaktiskt arbete i förskolan: Lek, lärande och estetiska uttrycksformer I; Projekt och temaarbete I, 15 hp	Didaktiskt arbete i förskolan I, 15 hp
		VFU II, 7,5 hp	Verksamhetsförlagd utbildning II för förskollärare, 7,5 hp
		Uppföljning, utvärdering och utveckling I, 7,5 hp	Uppföljning, utvärdering och utveckling I för förskollärare (UVK), 7,5 hp
År 2	HT14	Språk och kommunikation i förskolan, 15 hp	Barns språkliga lärande och kommunikation i förskolan, 15 hp
		Matematik i förskolan, 15 hp	Utforskande matematik i förskolan, 15 hp
	VT15	Sociala relationer, konflikthantering och pedagogiskt ledarskap i förskolan, 7,5 hp	Sociala relationer, konflikthantering och pedagogiskt ledarskap i förskolan (UVK), 7,5 hp
		Specialpedagogik i förskolan, 7,5 hp	Specialpedagogik i förskolan (UVK), 7,5 hp
		Barn och naturvetenskap, 15 hp	Naturvetenskap och teknik i förskolan, 15 hp
År 3	HT15	Förskollärarens profession, 7,5 hp	Förskola i ett föränderligt samhälle (UVK), 7,5 hp
		VFU III, 7,5 hp	Förskollärarens profession, 7,5 hp
		Hållbarhet i en mångkulturell värld, 7,5 hp	Verksamhetsförlagd utbildning III för förskollärare, 7,5 hp
		Uppföljning, utvärdering och utveckling II, 7,5 hp	Uppföljning, utvärdering och utveckling i förskolan II, 7,5 hp
År 3	VT16	Vetenskaplig metod 15 hp, varav 10,5 hp VFU IV	Vetenskapliga metoder och verksamhetsförlagd utbildning IV för förskollärare (UVK), 15 hp
		Examensarbete, 15 hp	Examensarbete för förskollärare, 15 hp
År 4	HT16	Didaktiskt arbete i förskolan: Lek, lärande och estetiska uttrycksformer II, 15 hp	Didaktiskt arbete i förskolan II, 15 hp
		Didaktiskt arbete i förskolan: Projekt och temaarbete II, 15 hp	Didaktiskt arbete i förskolan III, 15 hp

UVK Förskolläraryrkesutbildningen
 VFU
 UVK/VFU samläsning

Internt kvalitetsarbete – Revidering av programmet och programutveckling

Efter antagningsomgång 2013 och 2014 upptäcktes strukturella problem inom och mellan programmets kurser. Arbetet med att revidera innehållet i kurserna samt översyn av strukturen påbörjades 2015 vilket resulterade i utveckling av programmet, se tabell 1 för programmets struktur 2013-2014 respektive 2016-2017. Under interna programkonferenser 2014-2016 diskuterades bland annat en problematik kring den vetenskapliga progressionen.

Motiven för konferenserna var flera. Dels var några av UVK kurserna allmänt hållna och saknade ”infärgning” mot förskolepedagogik, dels upprepades en del moment i de förskolepedagogiska kurserna och i UVK. Dessutom krävde de nya styrdokumenterna för förskolan att övergången mellan förskolan och förskoleklass samt fritidshem bör förtydligas vilket även bör fördjupas inom utbildningen. Därtill har kraven på kunskapsmålen i matematik, naturvetenskap och teknik för förskollärare ökat vilket medfört att kurser med detta innehåll förtydligats. Slutligen sågs ett behov av att ha en fördjupande kurs i vetenskaplig metodik i anslutning till examensarbetet.

Under 2016 genomlystes de olika lärarutbildningarna vid Högskolan för Lärande och Kommunikation (HLK) av en internt tillsatt projektgrupp. I den rapport som lades fram vid årsskiftet 2016/2017 presenterades ett antal utvecklingsområden. Rapporten belyste att utformade kurser inte till fullo överensstämde med gällande examensordning, bland annat framkom en mindre obalans mellan UVK-områdets innehåll och lärosätets fördelning av hp till UVK. Detta mynnade ut i en förändring av kursinnehåll i utbildningens första kurs *Förskola, skola och läraryrke på vetenskaplig grund* vilken ansågs ha blivit väsentligt förändrad genom å ena sidan exkludering av innehåll som bedömdes ligga utanför kursens ansvarsområde, å andra sidan inkludering av läroplansteori i kombination med ökat utrymme för lärar-professionalism, didaktik och skolans värdegrund. Därtill ansågs inte kursmålen och innehållet i *Hållbarhet i en mångkulturell värld* ha tillräckligt fokus på UVK-mål. Detta resulterade i en ny UVK-kurs *Förskolan i ett föränderligt samhälle* med en tyngdpunkt på bland annat interkulturalitet, läroplansteori och didaktik samt hållbar utveckling i ett förskolepedagogiskt perspektiv. Ändringen implementeras ht 18 (Tabell 1).

Utifrån inkomna synpunkter från lärare, studenter samt nya direktiv sker en fortlöpande revidering av programmets kursplaner och kursinnehåll. Arbetet leder förhoppningsvis till högre säkerställande av att examensordningens förväntningar uppfylls samtidigt som försök görs att skapa förstärkta progressionslinjer inom UVK och det förskolepedagogiska området. De viktigaste förändringarna under de två senaste åren är:

- UVK-kurser har fått en starkare infärgning av förskolepedagogik.
- Examensmålen med inriktning mot UVK har analyserats vilket medfört att målen genomgående har förtydligats i kurser med UVK-innehåll. Ett exempel är kursen *Hållbarhet i en mångkulturell värld* vilken gavs på engelska med titel *Sustainability in a Multicultural World*. Kursen kommer att ersättas av *Förskola i ett föränderligt perspektiv* och ges på svenska från och med höstterminen 2018. (Båda kurserna är markerade i fet stil i tabell 1).
- Förändrat upplägg i *Vetenskapliga metoder och verksamhetsförlagd utbildning IV för förskollärare*: Delkursen *Vetenskapliga metoder* 4,5 hp kopplas närmare till examensarbetet; VFU-platserna i delkursen *Verksamhetsförlagd utbildning IV* 10,5 hp finns fördelat i både förskole- och förskoleklassverksamhet.
- Praktiska och estetiska ämnen har genomgående förstärkts i programmet genom exempelvis att koppla ihop teori, estetik och praktik framförallt i de förskoledidaktiska kurserna.
- Skrift-, språk- och matematiklärande har överlag förstärkts i programmets kurser genom mer adekvat litteratur. Främst har undervisning kring språklärande ökat i kurserna på avancerad nivå.
- Ämnet teknik/teknikdidaktik har getts större undervisningsutrymme i kursen *Naturvetenskap och teknik i förskolan*.
- Programutveckling: I syfte att ge alla kursplaner enhetliga skrivningar samt progression i förkunskapskraven reviderades 2017 programmets kurser avseende titel, förkunskapskrav samt grundvärden såsom utbildningsområde, ämnesgrupp, fördjupning och huvudområde.
- Programansvarig: I syfte att stärka ledningsstrukturen i programmet tillsattes en programansvarig 2017. Behovet av programansvarig var ett resultat av den interna kvalitetsförstärkande gruppens arbete 2016.
- Didaktiskt arbete i förskolan I, II, III: I ges på grundläggande nivå medan II och III ges på avancerad nivå. Progressionen i kursernas ämnesinnehåll har tydliggjorts och fördjupats.
- Utbildningsledaren i samarbete med kursansvariga för förskole- och grundlärarprogrammen gjorde 2016 en genomgripande omarbetning av lärandemålen och innehållet i kursen *Examensarbete* för respektive program.

Förutsättningar

Personal

Bedömningsgrund:

Antalet lärare och deras sammantagna kompetens (vetenskapliga/konstnärliga/professionsrelaterade och pedagogiska) är adekvat och står i proportion till utbildningens volym, innehåll och genomförande på kort och lång sikt.

Högskolans organisation

Organisatoriskt består stiftelsehögskolan i Jönköping (JU) av fyra fackhögskolor som vardera leds av en VD. Lärarutbildningen ges vid Högskolan för Lärande och Kommunikation (HLK). Lärarna på HLK är organiserade i administrativa avdelningar som leds av disputerad avdelningschef. Diskussioner förs kontinuerligt mellan avdelningschef och utbildningsledare/programansvarig avseende personalbehovet i förhållande till studentantal och kurser inom alla områden. Årligen genomförs personalgenomgångar där avdelningschef tillsammans med HLK:s ledningsgrupp bestående av VD, planeringschef och utbildningschef går igenom personalen inom respektive utbildning, identifierar behov och planerar eventuella rekryteringsinsatser. Vid HLK upprättas årligen strategiska kompetensförsörjningsplaner som en del i arbetet med verksamhetsplaner.

Lärare

Sammansättning av lärargruppen bedöms som väl avvägd beträffande konstnärlig, pedagogisk och professionsrelaterad kompetens. Dock råder det ett större behov av vetenskaplig kompetens inom förskolepedagogik. Enligt den bifogade lärartabellen är trettioen lärare med 10 % eller mer av sin tjänst, beräknad på heltid, medtagna och av dessa har tjugofyra en tillsvidareanställning. Totalt uppgår de angivna lärarna till 6,9 heltidsekvivalenter och lärarresursen för hela programmet är cirka 7,5 heltidsekvivalenter. I programmet undervisar och handleder nio disputerade lärare, varav fem har en förskolepedagogisk inriktning. Femton av lärarna har en förskolläraryxamen varav fem fortfarande är verksamma inom förskolläraryrkesverksamheten och av de övriga lärarna har tio en annan pedagogisk yrkesexamen, där även de konstnärliga ämnena är representerade. Dessutom tillkommer gästforskare eller gästlärare med expertkompetens som gör enstaka undervisningspass. Under den verksamhetsförlagda utbildningen möter studenterna handledare som har förskolläraryrkesutbildning samt handledarutbildning. Under projektperioden med Övningsförskolor har handledare deltagit i kompetenshöjande seminarier ledda av lärare från lärosätet.

Rekrytering av personal

En problematik som lärosätet har är tillgången på disputerad personal med relevant bakgrund. Stora ansträngningar görs för att kunna rekrytera personal, inte minst med akademisk examen på doktorsnivå. Sett i relation till nuvarande utbildningsvolym och behovet av förskollärare i samhället, är den bristande tillgången på personal med såväl akademiska meriter, som relevant professionserfarenhet, ett problem. Kompetensutveckling av befintlig personal är ett sätt att hantera situationen.

Till grund för rekrytering av nya medarbetare finns sedan 2018 en reviderad anställningsordning som formulerar de krav som ställs på respektive lärarkategori, på deras arbetsuppgifter samt hur rekryteringsprocessen ska vara utformad. Rekryteringsprocessen initieras genom att ett behov identifieras vid den årliga genomgången av den strategiska kompetensförsörjningsplanen och resulterar i att en rekryteringsgrupp blir ansvarig för hur rekryteringsprocessen utformas. Vid rekrytering av personal till lärarutbildningen, läggs vid upprättandet av en kravprofil stor vikt vid forskningsprofil och yrkeserfarenhet. Vidare sker vid rekryteringen en bedömning av de sökandes potential att bidra till de forskningsmiljöer som har en direkt anknytning till förskolläraryrkesutbildningen.

Personalens introduktion till arbetsplatsen samt till arbetsuppgifterna

Vid JU erbjuds nyanställda en formaliserad introduktionsprocess med väl definierade steg, anordnad och arrangerad av HR-avdelningen. Denna innefattar en fackhögskoleintern utbildning med individuell vägledning av närmaste chef, träff med representant från ledningsgrupp, två högskoleövergripande utbildningar med bland annat övergripande frågor om ledning, styrning, planering och administrativa stödfunktioner. Informella introduktioner sker i olika kollegiala organ som ämnesgrupper, forskningsmiljöer och lärarlag.

Kompetensutveckling

För forskande personal erbjuds vid nyanställning intern forskningstid, oftast tidsbegränsad till två år och 25 % av heltid, varefter en prövning av prestationer görs. När en forskare är etablerad finns därefter möjlighet att ta del av den forskningstid som administreras inom forskningsmiljöerna och som fördelas dels på potentialen och kvaliteten i interna ansökningar, dels i de prestationer forskaren gjort under en viss tidsperiod. Stöd i egen forskning samt i forskningsansökningar ges av aktuell forskningsmiljöledare samt av administrativ personal.

För samtliga medarbetare avsätts i tjänsten kompetensutvecklingstid baserad på anställningens omfattning och andelen undervisning i anställningen. Maximalt kan dessa baskompetensmedel uppgå till 10% av heltid. Vid särskilda strategiska satsningar för att höja en anställds formella kompetens kan också strategiska kompetensutvecklingsmedel utgå som baseras på antal högskolepoäng den anställde avser läsa in under ett helår. Baskompetensen och den strategiska kompetensutvecklingen planeras och följs upp av närmaste chef i samband med medarbetarsamtal och vid årsavstämning av genomförda arbetsuppgifter. Verksamhetens behov styr kompetensutvecklingen och den kan bland annat innebära fördjupade studier i för programmet relevanta ämnesområden, såsom kompletterande ämneskunskaper, ämnesdidaktik, didaktik och andra utbildningsvetenskapliga fält med koppling till lärarens samtida och framtida undervisningsuppdrag. Kompetensutveckling kan också innebära att medarbetaren ges möjlighet att delta i konferenser, nätverksträffar, symposier och samverkansstillfällen. Medarbetaren kan vid behov ansöka om medel för kostnader förknippade med den egna kompetensutvecklingen. Utöver detta kan det tillkomma tid för forskning och tid för särskilt prioriterade satsningar. Exempel på särskild prioriterad satsning är medel avsatta för doktorandutbildning för en av adjunkterna inom förskolepedagogik (se lärartabellen). Förutsättningar för kollegialt lärande är skapade via forskargrupper, gemensamma lärarutbildningskonferenser samt VFU konferenser. Övrig seminarieverksamhet inom andra forskningsmiljöer är öppna för all personal och ger möjlighet till ytterligare kompetensutveckling.

Analys och utvecklingsområden

Utifrån strategiska kompetensförsörjningsplaner säkerställs att rätt lärarkompetens finns för att studenterna ska nå examensmålen. Det innebär att HLK arbetar långsiktigt, strukturerat och målmedvetet med insatser för att kunna rekrytera och introducera nya medarbetare. Detta medför också att vi kan anställa adjunkter med lärarexamen och/eller specifik kompetens som kan undervisa i flera lärarutbildningsprogram. Mångsidigheten innebär att programmet kan ta del av kunskaper som exempelvis musikpedagog, teaterpedagog, pedagogista atelierista samt konstnärliga yrkeskompetenser. Vi anser att genom att använda yrkesverksam och kompetent personal tillförs programmet aktuella yrkeserfarenheter.

Stiftelsehögskolan är autonom och organisationen har en kortare beslutsgång vilket underlättar rekrytering av timlärare med förskollärarkompetens som i sin tur bidrar med aktuell verksamhetskunskap i förskolepedagogiska kurser. Dessvärre kan det innebära merarbete för tillsvidareanställd personal då en omsättning på personal innebär introduktion av nya kollegor i olika arbetsstrukturer. En av våra stora utmaningar är att i framtiden kunna anställa lektorer i förskolepedagogik eftersom det nationellt råder en stor brist på disputerade förskollärare. En viktig del i strategin för att attrahera disputerade är att erbjuda forskningstid i tjänsten, vilket är ett högt prioriterat område på lärosätet.

Förutsättningar

Utbildningsmiljö

Bedömningsgrund:

Det finns en för utbildningen vetenskaplig/konstnärlig och professionsinriktad miljö och verksamheten bedrivs så att det finns ett nära samband mellan forskning och utbildning.

Läroutbildningen vid JU bedrivs sammanhållet vid Högskolan för lärande och kommunikation (HLK). Vi bedömer att denna organisatoriska enhet medför goda förutsättningar att ge studenterna en väl sammanflätad utbildning i en vetenskaplig såväl som professionsinriktad miljö. I praktiken innebär utbildningens organisatoriska sammanhållning att studenterna inte behöver växla mellan skilda institutioner med varierade strukturer och processer för utbildningens genomförande och administration, utan snarare att variationer handlar om läroutbildningens skiftande innehållsfrågor, olika ämneskollegier samt samverkan mellan högskoleförlagd och verksamhetsförlagd utbildning.

HLK:s organisering av förskollärprogrammet innebär att studenterna får möta lärare från olika discipliner och ämnen men där en kärngrupp av lärare med erfarenheter från förskolan och förskolepedagogisk-didaktisk forskning ansvarar för både delarna och helheten i programmet. Studenterna träffar dessa lärare på både grundläggande och avancerad nivå och mellan utbildningens olika kunskapsområden: UVK, VFU såväl som något ämnes- /ämnesdidaktiskt område. Vi bedömer att en sådan struktur kan motverka risken att förskollärprogrammet uppfattas som en spretig samling kurser från en rad åtskilda kunskapsområden. Följaktligen ser vi lärarna och gruppen av lärare som en nyckel i sammanförandet av kurser till stöd för studenternas kumulativa lärande.

Läroutbildningens forskningsbaserings utgångspunkt i följande forskningsmiljöer: *Praktiknära utbildningsforskning* (PUF) och *Lärande praktiker i och utanför skolan* (LPS) samt *Children, Health, Intervention, Learning and Development* (CHILD). CHILD är en tvärvetenskaplig forskningsmiljö i samverkan med Hälsohögskolan på JU och HLK som undersöker barns behov, utveckling och framtid samt inkludering i förskolan. Tabell 2 visar forskningsmiljöerna och de underordnade forskningsgrupperna. Efter tabellen beskrivs de grupper som har relation till och riktning mot förskollärprogrammet.

Tabell 2. Forskningsmiljöer på HLK samt deras forskargrupper

Praktiknära utbildningsforskning (PUF)	Lärande praktiker i och utanför skolan (LPS)	Children, Health, Intervention, Learning and Development (CHILD)
Förskolepedagogisk-didaktisk forskning (FPDF)	Sustainability Education Research (SER)	
Matematikdidaktisk forskning (MER@JU)	Communication, Culture, Diversity (CCD@JU)	
Kunskapskulturer och undervisningspraktiker (KKUP)	Plats, Identitet och Lärande (PIL)	

Praktiknära utbildningsforskning (PUF)

Forskningsmiljön bedriver forskning med tydligast relevans för förskollärarens yrkespraktik. Miljön verkar för hållbar samverkan mellan forskning och utbildning genom regionala, nationella och internationella nätverk. Gemensamt för forskningen är att den utgår från frågor som olika aktörer inom utbildningssystemet kan ställa sig i sin yrkesutövning. Forskningsmiljön är organiserad i tre forskargrupper, varav *Förskolepedagogisk-*

didaktisk forskning (FPDF) är den som har störst betydelse för förskolläraryrket men även *Matematikdidaktisk forskning* (MER@JU) och *Kunskapskulturer och undervisningspraktiker* (KKUP) har betydelse för programmet.

Förskolepedagogisk-didaktisk forskning (FPDF). Gruppen bedriver forskning om villkor och former för lek, utforskande, lärande och omsorg i förskolan utifrån ett helhetsperspektiv där värdegrundsfrågor genomsyrar de innehållsliga frågorna. Inom gruppen har forskning genomförts och genomförs med fokus på lek och lekvärldspedagogik, systematiskt kvalitetsarbete och pedagogisk dokumentation, undervisningsbegreppets införande i förskolans styrdokument, interkulturella relationer och mångfald i förskolan, förskolan som språklig miljö samt hållbara utomhusmiljöer i förskolan. Avhandlingar och artiklar skrivna av forskarna används i många av utbildningens kurser och forskarna föreläser till viss del om sin forskning och sina resultat. Gruppen strävar efter att i dialog med studenter och omgivande samhälle upprätthålla en relationell arena där olika aktörer som deltar i och berörs av förskolans praktik både kan influera och ta del av gruppens arbete. Bland annat pågick ett samarbetsprojekt 2016-2017, *Förskolepedagogiska forskningsdialoger*, mellan kommunerna i regionen och forskningsgruppen där forskare och lärarutbildare regelbundet mötte och samtalande med förskolans personal om aktuell forskning och aktuella frågeställningar för förskolan. Ett annat exempel är en tvärvetenskaplig forskargrupp som arbetar med kommuner i regionen för att stödja utvecklingen av hållbara utomhusmiljöer i regionala förskolor. FPDF har omfattande internationella forskningssamarbeten med internationell publicering och konferensdeltagande. Gruppens medlemmar ingår i olika nationella och internationella nätverk. En doktorand tillika adjunkt med förskolläraryrket inom forskningsmiljön fokuserar sin forskning på interkulturalitet, hur förskollärare konstituerar uppdraget kring kulturell mångfald samt hur förskolan kan vara en plats för utbildning, pluralitet och skillnad.

Matematikdidaktisk forskning (MER@JU). Gruppen samlar forskare, lärare och studenter kring frågor som rör barns och ungas lärande i matematik. MER@JU utgör en kreativ och kritisk forskningsmiljö och fokuserar på att bilda kunskap om barns och ungas lärande i matematik samt på hur man skapar förutsättningar för att utveckla sådant lärande. Forskargruppen är huvudsakligen inriktade mot matematik i förskola, förskoleklass och hela grundskolan, men har även kompetens för att driva forskning och utvecklingsarbeten på gymnasieskolan. Forskare och lärare inom MER@JU har stor delaktighet i kursen *Utforskande matematik i förskolan*. De teorier och ansatser som forskargruppen använder introduceras och tillämpas av studenterna i kursen.

Kunskapskulturer och undervisningspraktiker (KKUP). Gruppen har som övergripande inriktning att bedriva forskning med tydlig relevans för lärarutbildningens utbildningsvetenskapliga kärna och lärarprofessionens kärnfrågor; kunskap, lärande, undervisning och bedömning i olika institutionella sammanhang. I arbetet ingår ett forskningsintresse för läroplansteori, pedagogisk bedömning, bildningsfrågor och estetiska kunskapspraktiker på olika nivåer i skolsystemet. I verksamheten ingår forskning om och med lärare i relation till olika aspekter av lärares arbete och professionaliseringen av läraryrket. Vidare har KKUP ett forskningsintresse för didaktisk skolutveckling där samverkan mellan forskare och lärare driver praktikutvecklande forskningsprojekt utifrån olika kollaborativa modeller.

Lärande Praktiker i och utanför skolan (LPS)

Forskningsmiljön syftar till att skapa en övergripande mötesplats där samhället, lärarutbildning och forskare gemensamt kan bidra till att förbättra livsmöjligheter, elevers och lärares lärande i utbildning samt ökad delaktighet för alla i samhället. Det är en tvärvetenskaplig miljö som undersöker mångfald, hållbar utveckling samt kommunikation och språk. Forskningen hämtar i huvudsak data från lärandepraktiker som skola, förskola och fritidshem men även inom samhället i övrigt. LPS är indelat i tre forskargrupper varav *Sustainability Education Research* (SER) och *Communication, Culture, Diversity* (CCD@JU) är relevant för programmet.

Sustainability Education Research (SER). Gruppen sammanför forskningsprojekt med tyngdpunkt på de internationellt väletablerade forskningsfälten *Education for Sustainable Development* (ESD) samt *Science Education* inom tematiken hållbar utveckling. Inom temat ryms studier av formellt, informellt och icke-formellt lärande från förskola till vuxen ålder. Forskningsteamet arbetar över disciplinränsarna, bland annat i förskoleverksamhet samt med en mångfald av kunskapstraditioner och forskningsmetoder. Till exempel är SERs forskning om skogsträdgårdar och ekosystemtjänster samt handlingskompetens för hållbar utveckling av

stor betydelse för programmet. För förskolläraryrket innebär det ett nära samband då flera forskare i SER är undervisande lärare i kursen *Naturvetenskap och teknik i förskolan* varvid studenterna tar del av forskningsresultaten.

Communication, Culture and Diversity @JU (CCD@JU). Gruppens forskning behandlar främst lärande, kommunikation, kultur och mångfald utifrån två starkt överlappande forskningsteman, relaterade till såväl pedagogisk och specialpedagogisk som didaktisk verksamhet: inkludering och delaktighet, språk och litteratur. Huvudfokus är att studera processer inom och utanför utbildningsinstitutioner relaterade till dessa teman. Exempel på sådana processer är socialisation, undervisning, lärande och identitetsutveckling.

Forskningsbaserad undervisning

De enskilda forskargruppernas relation till förskolläraryrket visas i tabell 3. Där framgår att det framförallt är forskning relaterad till FPDF som genomsyrar förskolläraryrket men att också andra forskningsmiljöer/grupper har koppling mot utbildningens kvalitet och utformning om än i mindre utsträckning. Forskningens koppling till kurser och undervisning sker i form av kurslitteratur författad av forskarna i beskrivna miljöer/grupper samt föreläsningar, seminarier och workshops där forskarna och lärarna förmedlar sina forskningsresultat och använder sina forskningserfarenheter för att bedriva vetenskapligt baserad undervisning. Ytterligare ett sätt att forskningsbasera undervisningen är att låta olika forskningmetoder vägleda och få genomslag i design av uppgifter och examinationer. Det görs också en medveten ansträngning att exponera studenter för olika typer av vetenskapliga texter i kurserna, med målsättningen att hjälpa de studerande att bli både "forskningsskonsument" och "forskning-producenter", det vill säga att bli vana vid att läsa och ta del av forskningsstudier men också att utveckla förståelse för vetenskapligt och kritiskt tänkande. Vi arbetar med och har ambitioner att utveckla en utbildningspraktik där undervisning och forskning integreras och där även de studerande ses som potentiella bidragare till vetenskaplig forskning, till exempel genom olika typer av datakonstruktion som observationer och intervjuer vilket de studerande producerar i olika uppgifter och examinationer.

Tabell 3. Forskningsgruppernas relation till förskolläraryrket

Kurs/kurser/ämnesområden	Forskargrupp
UVK	
Förskola, skola och läraryrke på vetenskaplig grund	FPDF, KKUP
Lärande och utveckling för förskollärare	FPDF, KKUP
Vetenskapliga perspektiv och metoder för förskollärare	FPDF, KKUP
Uppföljning, utvärdering och utveckling I för förskollärare	FPDF, KKUP
Sociala relationer, konflikthantering och pedagogiskt ledarskap i förskolan	CCD@JU
Specialpedagogik i förskolan	CCD@JU
Sustainability in a Multicultural World (UVK), 7,5 hp	FPDF, SER
Vetenskapliga metoder	
VFU	
Verksamhetsförlagd utbildning för förskollärare	FPDF
Förskolepedagogiskt ämne	
Didaktiskt arbete i förskolan I, II, III	FPDF, CHILD, SER
Barns språkliga lärande och kommunikation i förskolan	FPDF
Utforskande matematik i förskolan	MER@JU
Naturvetenskap och teknik i förskolan	FPDF, SER
Förskollära profession, 7,5 hp	FPDF
Uppföljning, utvärdering och utveckling II för förskollärare, 7,5 hp	FPDF, KKUP
Examensarbete för förskollärare 15 hp	

Lärarna såväl som adjunkterna är också aktiva deltagare i nationella nätverk och i förskoleforskarsamhället, vilket innebär att de har bred och djup kunskap om aktuell förskolepedagogisk didaktisk forskning vilket bidrar till att utbildningen belyser olika teoretiska och pedagogiska perspektiv på kunskapsinnehållet i de

olika kurserna. Vi har delvis ett internationellt perspektiv på förskollärarytbildningen eftersom lärarna är medlemmar i internationella forskningsnätverk, och studenterna möter under sin studietid internationella gästföreläsare. Disputerade forskare/ lärare, aktiva inom FPDF och förskollärarytprogrammet, deltar och blir ofta anlitade som föreläsare på nationell nivå som till exempel av Skolverket och Skolforskningsinstitutet. De är också ofta anlitade som föreläsare och handledare i kommuner och på förskolor.

Analys, värdering och utvecklingsområden

Av bifogad lärartabell framgår att studenterna regelbundet möter disputerade lärare inom förskolepedagogik men även disputerade lärare inom andra ämnesområden med egen professionserfarenhet inom området under utbildningen. UVK kurser leds också ofta av disputerad personal med professionserfarenhet. Detta ger goda förutsättningar för att studenterna erfar sambandet mellan utbildning och forskning och blir involverade i en forskande kontext men samtidigt finns ingen garanti för att så sker. Lärandemål och examinationer måste utformas så att de stödjer dessa processer genom hela utbildningen. Utifrån den tidigare interna självvärderingen har fokus i utvecklingsarbetet varit litteraturlistor samt kursutveckling kring metod och teori med tydliggjord progression.

Studenterna erbjuds att delta på föreläsningar med gästforskare som har samarbete med forskningsmiljöer på HLK men även forskningsinriktningar inom JU. Under hösten 2017 genomfördes en internationell konferens i CHILDs regi då förskollärarytstudenterna deltog i föreläsningar och efterföljande samtal med de inbjudna gästerna. Innehållet riktades för att möta upp förskoleverksamhet och förskollärarytstudenternas kursinnehåll på avancerad nivå. För att utveckla samarbetet med fler forskningsmiljöer finns ett behov av interna samtal på lärosätet kring hur programmet och forskningsmiljöer kan mötas för att ta del av kompetenser och erfarenheter.

Tyvärr ser vi att flertalet studenter inte väljer att medverka i gästforskares föreläsningar/seminarium vilket till viss del kan bero på hur vi presenterar och informerar om värdet av att ta del av relevant forskning. I vår analys framkommer även att schemaplanering behöver förbättras för att öka andelen deltagande studenter.

Sambandet mellan forskning och utbildning och studenternas möjligheter att delta i en forskande kontext blir särskilt tydligt i det självständiga arbetet. Fler arbeten har handletts och författats inom ramen för forskargruppers verksamhet, dock måste sambandet utvecklas och synliggöras under hela utbildningen. Det höga antalet studenter på förskollärarytprogrammet, jämte brist på disputerad personal, gör att studenter, som skriver examensarbete inte alltid kan erbjudas handledning av disputerade med forskningserfarenhet från förskolan. Sammantaget är vår bedömning att forskningsmiljön och dess samband med förskollärarytutbildningen behöver stärkas och definieras för både lärare och studenter i syfte att höja kvaliteten.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen kunskap och förståelse i examensordningen.

Bedömningsgrund utformning, genomförande och resultat

Följande text och programmatris (Tabell 4) ger en översiktlig bild och analys av utbildningens utformning, genomförande och examination i förhållande till de examensmål som behandlas i utvärderingen. Detta ger en översikt över vårt genomgripande system för att säkra måluppfyllelse för utbildningens samtliga examensmål. Då skrivningen i ovanstående bedömningsgrund är densamma för måluppfyllelsen i de utvalda examensmålen har vi valt att redovisa detta material här.

Kravet att studenterna måste genomföra alla kurser med godkänt resultat för att uppnå examensfordringarna säkerställer att de når bred kunskap och förståelse inom förskolepedagogik. Detta möjliggörs genom att utbildningen bygger på ett progressions- och processinriktat arbetsätt.

Kurserna är inbördes placerade i en studiegång där progression sker såväl inom det vetenskapliga som inom det professionella fältet. En översikt över programmets upplägg under 2017 samt säkring av de behandlade examensmålen ges i Tabell 4. Utveckling av programmet pågår varför den nya UVK-kursen *Förskola i ett föränderligt samhälle* under år tre ännu inte har getts. Flera av UVK-kurserna har tonvikt på förskolans pedagogik och de uppgifter, övningar och/eller examinationsuppgifter som ingår riktar sig mot förskolans område.

Progressionsmatrisen avseende säkring av de efterfrågade examensmålen i de olika kurserna (Tabell 4) illustrerar kursernas inbördes förhållande i den programstruktur som gäller sedan 2017. I planeringen av utbildningen har vi brutit ner examensmålen i de olika kursernas lärandemål och innehåll genom att introducera, behandla och fördjupa målen eller delar av dem för att i efterföljande kurser slutexaminera dessa. Syftet är att varje examensmål ska, under progression, behandlas vid minst tre tillfällen under utbildningen. På grundläggande nivå (1) kommer studenterna i kontakt med målet eller delar av det för första gången och det ges en introduktion av teorier och begrepp som kopplar till målet. Efterföljande kurser bygger på kunskaper som är inhämtade i tidigare moment och här sker en bearbetning av teorier och metoder på fördjupande nivå av målet (2). Slutlig examinering (3) av målet sker efter ytterligare fördjupning, ofta sammanfaller det i kurser som ges i slutet av utbildningen, till exempel examensarbetet eller den sista VFU-perioden, då detta bygger på fördjupning av kunskaper som är inhämtade under hela utbildningen. Exempel på introduktion, behandling och slutexamination av examensmålen i olika kurser ges under bedömningsgrunden av examensmålen. Under utbildningstiden ökar förkunskapskrav i kurserna och betygskraven skärps.

I varje kursplan finns en litteraturlista med obligatorisk kurslitteratur där all litteratur ingår i examinationerna oavsett om den har behandlats under föreläsningarna eller ej. Vi eftersträvar att det ska ingå litteratur på engelska eller nordiskt språk och vetenskapliga artiklar eller avhandlingar i alla kurser samt att både manliga och kvinnliga författare ska finnas. Eftersom forskningen inom huvudområdet förskolans pedagogik är väl uppbyggd på svenska universitet och högskolor är mycket av den forskningsbaserade litteraturen inom ämnesområdet på svenska.

Tabell 4. Programstruktur Förskolläraryrket 2017 samt säkring av de utvalda och behandlade examensmålen.

Förskolläraryrket LGFO7 (210 hp) programstruktur 2017		Kunskap och förståelse		Färdighet och förmåga			Värderingsförmåga och förhållningssätt
		1. Visa sådana kunskaper inom det forskolepedagogiska området och sådana ämneskunskaper, inbegripet kännedom om aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete, som krävs för yrkesutövningen	2. Visa kännedom om vetenskapsteori och kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder, samt om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen	3. Visa förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevant forskning resultat för att därigenom bidra till utveckling av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet	4. Visa förmåga att tillämpa sådana forskoledaktik och ämnesdaktik inklusive metoder som krävs för undervisning och lärande inom det forskolepedagogiska området och inom de ämnesområden som utbildningen avser samt för yrkesutövningen i övrigt	5. Visa förmåga att självständigt och tillsammans med andra planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och den pedagogiska verksamheten i övrigt i syfte att på bästa sätt stimulera varje barns lärande och utveckling	6. Visa förmåga att i det pedagogiska arbetet göra bedömningar utifrån relevanta vetenskapliga, samhälleliga och etiska aspekter med särskilt beaktande av de mänskliga rättigheterna, i synnerhet barnets rättigheter enligt barnkonventionen, samt en hållbar
År 1	Förskola, skola och läraryrke på vetenskaplig grund och verksamhetsförlagd utbildning I för förskollärare (UVK), 15 hp	UVK				1, 2, 3	1, 2, 3
	Lärande och utveckling för förskollärare (UVK), 7,5 hp	UVK	1	1	1		1
	Vetenskapliga perspektiv och metoder för förskollärare (UVK), 7,5 hp	UVK		1, 2	1, 2		
	Didaktiskt arbete i förskolan I, 15 hp		1	1		1, 2	1, 2
	Verksamhetsförlagd utbildning II för förskollärare, 7,5 hp	VF				2	2
År 2	Uppföljning, utvärdering och utveckling I för förskollärare (UVK), 7,5 hp	UVK	1, 2, 3		1, 2		1, 2, 3
	Barns språkliga lärande och kommunikation i förskolan, 15 hp		2, 3	2	2		
	Utforskande matematik i förskolan, 15 hp		2, 3	2		2	
	Sociala relationer, konflikthantering och pedagogiskt ledarskap i förskolan (UVK), 7,5 hp	UVK			2		2, 3
	Specialpedagogik i förskolan (UVK), 7,5 hp	UVK	2		2	2	2, 3
År 3	Naturvetenskap och teknik i förskolan, 15 hp		3			2, 3	2
	Hållbarhet i en mångkulturell värld (UVK), 7,5 hp	UVK	1				2, 3
	Förskollärares profession, 7,5 hp		2, 3	2	2		
	Verksamhetsförlagd utbildning III för förskollärare, 7,5 hp	VFU	2		2	2, 3	2
	Uppföljning, utvärdering och utveckling i förskolan II, 7,5 hp				2		
År 4	Vetenskapliga metoder och verksamhetsförlagd utbildning IV för förskollärare (UVK), 15 hp	UVK	2	2, 3	2		3
	Examensarbete för förskollärare, 15 hp		2, 3	2, 3	2, 3		2
	Didaktiskt arbete i förskolan II, 15 hp		3			3	
Didaktiskt arbete i förskolan III, 15 hp		3			3	3	

UVK
VFU
UVK/VFU samläsning

1. Introduktion av examensmålet
2. Fördjupning av examensmålet
3. Examinering av examensmålet

Varje kurs företräds av en kursansvarig lärare respektive examinator. Kursansvar innebär huvudansvar för planering, genomförande och avrapportering efter kursens slut samt att kursplanen och andra styrdokument för undervisning och examination vid JU följs enligt *Bestämmelser och riktlinjer* vid JU (BRJU). Examinator ska vara disputerad och ansvarar för den vetenskapliga kvalitén. Examinator för kurser i förskolans pedagogik är disputerad inom ämnesområdet. Lärarna som undervisar på kursen bildar ett kurslag som planerar kursens genomförande utifrån kursplanens lärandemål och innehåll. Förutom gedigen teoretisk kunskap är, enligt vår uppfattning, lärarnas yrkeskompetens av stor vikt då detta är en professionsutbildning där lärarna bör ha nära koppling till förskolan och skolan.

Vid kursstart presenteras schema samt studieguiden vilka förtydligar och fördjupar kursplanens innehåll. Kursens examinationer och uppgifter, bedömningskriterier och betygsättning presenteras varvid studenten redan vid kursstart informeras om vad som krävs för att få godkänt på kursen. Examinationerna speglar kursinnehållet som är kopplat till lärandemålen och varje lärandemål examineras enligt bedömningskriterier.

Individuella skriftliga examinationer bedöms oftast med U/G/VG medan gruppredovisningar ofta bedöms med U/G.

Andelen schemalagd lärarledd tid varierar från 15-20 timmar i vissa kurser till 1-2 timmar per vecka i examensarbetet, även tid för självstudier finns inlagt i schemat. Föreläsningarna är inte obligatoriska och fungerar som ett komplement och fördjupning till kurslitteraturen. I de kurser där det ingår att studenterna ska skriva och lämna in en större rapport är tid avsatt för detta arbete i schemat.

Undervisningsformer och examinationsformer blandas och varierar både inom och mellan kurser för att främja studenternas lärande och aktiva deltagande. Variationen är avsiktlig i syfte att studenterna själva ska erfara olika typer av lärandeaktiviteter, examinationer och bedömningar men också för att främja studenters olika lärstilar och deras möjligheter att vara aktivt deltagande i kurserna. Vi eftersträvar att inom ramarna för styrdokumentet utforma kurserna i så nära samarbete med studenterna som möjligt.

Muntliga och skriftliga redovisningstillfällen återkommer i alla kurser vilket betyder att studenterna får avsevärd muntlig och skriftlig träning. Presentationstekniken varierar från muntlig presentation med seminarium, användning av digital teknik, alternativa presentationsformer utomhus, rollspel, till muntliga och skriftliga presentationer med opposition.

Examinationerna formas utifrån innehåll i kursplaner och kursplanemål. Olika examinationsformer används i varierande grad men i alla kurser finns oftast en individuell skriftlig examination. Vissa examinationer kan bestå av två delar exempelvis en skriftlig del som även examineras muntligt. Varje examinationsmoment erbjuds tre gånger inom varje kurstillfälle. Examinationsformerna växlar från individuell skriftlig tentamen, olika typer av seminarium, drama, musik och rörelse, rollspel, workshops, enskilda och/eller gruppsvis skriftliga och muntliga redovisningar till examination av det självständiga arbetet.

Måluppfyllelse – utvalda examensmål

I de följande målbeskrivningarna följer vi denna struktur: introduktion, fördjupning samt slutlig examination av examensmålet inom olika kurser. Under examensmålen beskrivs, analyseras och värderas hur utbildningens utformning och genomförande främjar studenternas lärande.

Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

1. *visa sådana kunskaper inom det förskolepedagogiska området och sådana ämneskunskaper, inbegripet kännedom om aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete, som krävs för yrkesutövningen*

Introduktion

Efter en generell introduktion och examination av målet under första terminen görs en behandling och fördjupning av examensmålet i den första ämnesteoretiska kursen *Didaktiskt arbete i förskolan I*. Denna kurs behandlar grundläggande teoretiska perspektiv och praktiska kunskaper, såsom förskolepedagogik, lek och förskoledidaktik som påverkar barns möjligheter till meningsskapande och lärande. Kursens innehåll fokuseras på förskolans praktik i dialog med professionen och förskolans värdegrund samt mänskliga rättigheter. Kursen innehåller flera olika lärandeaktiviteter som är processinriktade för att studenterna ska få kunskap om vikten av sitt eget meningsskapande. Studenterna förväntas sedan kunna omsätta den förståelsen och kunskapen kring meningsskapande i sitt arbete med barnen. I examinationerna visas kunskaper genom praktiska workshops kring estetiska lärprocesser med tillhörande individuell skriftlig reflektion, skriftlig individuell salstentamen samt projektinriktat arbetssätt i förskolan. Koppling till aktuell forskning sker genom såväl muntlig som skriftlig reflektion.

Kunskaper om lärandemiljöers viktiga betydelse och dess förutsättningar avseende genus, närmiljö och nya medier introduceras. Andra lärandeaktiviteter är workshop om MIK/IKT samt dramaworkshop som fokuserar på retorik och gruppdynamik.

Fördjupning

Studenten ges grundläggande samt fördjupad kunskap om barns språkliga utveckling i ett första- och flerspråksperspektiv i relation till literacy och multimodalitet i kursen *Barns språkliga lärande och kommunikation i förskolan* termin tre. Dessutom ska studenten ha uppnått förståelse för förskollärarens uppdrag och betydelse för barns språkliga lärande samt kunskap om grundläggande läs och skrivutveckling. Genom observation och analys av pedagogisk miljö, dokumentation och analys av tal och/ eller barns skriftspråkliga aktiviteter och koppling till aktuell forskning behandlas examensmålet. Övrigt kursinnehåll är musikworkshop och dramaworkshop, vilka fokuserar på multimodala kommunikationsätt. Kursen har ett process- och progressionsinriktat arbetssätt där studenten aktivt medverkar och kontinuerligt reflekterar över det framtida yrkesuppdraget som lärare i förskolan, pedagogiskt ledarskap, teorier om och modeller för kommunikation, samspel och relationskompetens, normkritiskt perspektiv samt interkulturella perspektiv.

Ytterligare fördjupning av examensmålet sker exempelvis i den efterföljande kursen *Utforskande matematik i förskolan* där kursens lärandemål fokuserar på barns och elevers lärande, förskolans och förskoleklassens verksamhet och förskollärarens arbetssätt och uppdrag genom ett reflektivt och processinriktat arbetssätt. Studenten visar bland annat sina kunskaper i salstentamen genom att examineras i lärandemålet "*redogöra för och förstå grundläggande matematiska begrepp med relevans för förskolans verksamhet*". Studenten ges även möjlighet att utveckla kunskap om olika förskoledidaktiska val och ämneskunskaper om estetiska lärprocesser med syfte att möjliggöra matematiska lärprocesser i förskola och i förskoleklass. Ett annat innehåll i kursen är lärandemålet "*redogöra för forskning och teorier kring barns matematiklärande, kommunikation och utveckling av matematiskt kunnande*" där målet bearbetas i föreläsningar och workshop kring variationsteorin och utifrån aktuell forskning.

Slutexamination

I *Didaktiskt arbete II* ska studenten visa fördjupad kunskap om olika pedagogiska utgångspunkter inom didaktik och undervisning, estetiska lärprocesser, barns kommunikation och multimodala språkande, flerspråkighet och interkulturalitet. Genom att reflektera kring och relatera till exempelvis filosofer och forskning kring lek, teoretiska grunder, litteratur och styrdokument behandlas examensmålet. Kursens lärandemål examineras med en skriftlig individuell uppgift där estetiska lärprocesser är integrerade.

I *Didaktiskt arbete III* ska studenten visa fördjupad kunskap om förskolepedagogik utifrån lärandemål i kursen som behandlar projektbaserat arbetssätt och barns lärande ur ett helhetsperspektiv. Föreläsningar ges bland annat utifrån aktuella forskningsprojekt exempelvis "*Systematiskt förändringsarbete*" och hållbar framtid vars innehåll är en viktig bas i examinationsuppgiften "*Att starta förskola*". I examinationsuppgiften ska studenten visa fördjupad kunskap och förståelse om komplexiteten i och betydelsen av att utifrån ett helhetsperspektiv planera, strukturera och genomföra förskolepedagogisk verksamhet. Studenten ska även koppla hur konflikthantering, estetiska lärprocesser, interkulturalitet samt hållbar framtid och pedagogiska utgångspunkter inom didaktik och undervisning kan konkretiseras genom uppgiften.

Analys och utvecklingsområden

Vikten av att kunna redogöra för barns språkliga utveckling ur ett flerspråksperspektiv behandlas i *Barns språkliga lärande och kommunikation* genom föreläsning samt seminarium. På grund av det ökade inslaget av flerspråkighet i förskolor behöver detta mål lyftas fram och fokuseras på ytterligare i kursinnehållet samt få ta större del av examinationen. En revidering av examinationsinnehållet av detta mål kommer att genomföras bland annat för att lyfta aktuell forskning i större utsträckning, men även för att reflektera över möjligheter att utveckla kunskap för att kunna stödja flerspråkiga barns språkutveckling i förskolan. Ett förslag till revidering av kursplanens examinationer har därför gjorts i syfte att sammanföra förskoledidaktiska ämneskunskaper med aktuell forskning och utvecklingsarbete. Eftersom forskning inom det förskoledidaktiska området ständigt uppdateras i takt med det förändrade samhället ses även ett behov av uppdatering av kursplanens litteraturlista.

I kursvärdering av *Utforskande matematik i förskolan* uttrycker studenterna frustration över både form och innehåll kring examination av matematiska grundläggande begrepp och teoretiska perspektiv. Vi anser dock att det är grundläggande kunskaper som en förskollärostudent ska erhålla i sin utbildning. Examinationerna

har reviderats och dessutom har vi gett studenten mer förberedelseunderlag samt laborationer i samband med undervisning och föreläsningar för att skapa större förståelse och kunskap. Vid analyser av kursvärderingar och programinnehåll framkom bland annat att studenterna var ovana vid salstentamen och vi har nu i fler kurser lagt in en salstentamen för att ge studenterna mer vana av den examinationsformen. Examinationen kring variationsteoretiska begrepp bestod tidigare av en individuell skriftlig inlämningsuppgift och har reviderats från 2016 till att under 2017 bestå av en muntlig del i kombination med att studenten praktiskt visar förståelse för variationsteorin samt en skriftlig inlämningsuppgift. Vi anser att det är en bättre examinationsform än den tidigare då studenten ges möjlighet att visa sin kunskap genom olika examinationsformer vilket i sin tur möjliggör fler studenter att godkännas.

Examinationen kring flerspråkighet har vidareutvecklats i *Didaktiskt arbete i förskolan II* med en fördjupning och ett förtydligande kring interkulturalitet. Detta har vi ansett som angeläget och viktigt utifrån behovet av ökad kunskap avseende flerspråkighet och interkulturalitet som idag råder i svensk förskola. Här ingår aktuellt forskningsarbete kring interkulturalitet. Examinationer i *Didaktiskt arbete i förskolan III* kommer att revideras för att ytterligare belysa helhetsperspektivet av att arbeta med förskolepedagogik. Dessutom behöver det forskningsinnehåll som behandlar projektarbete och förändringsarbete i förskolan utvecklas ytterligare samt tydliggöras för studenten. Ett utvecklingsområde är att formulera examinationsfrågor och frågeställningar tillsammans med studenter inför utvalda examinationer.

Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

2. *visa kännedom om vetenskapsteori och kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder, samt om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen*

Introduktion

Programmet innehåller ett relativt stort inslag av rapport- och mindre uppsatsskrivande där studenten får möjlighet att utveckla förmågan att självständigt identifiera, formulera och lösa problem samt att genomföra uppgifter inom tidsramar. Examinationerna beskrivs exempelvis som individuella inlämningsuppgifter och papers. Studenten deltar i seminarier där vetenskapliga texter diskuteras, i workshops där datamaterial analyseras och resultat formuleras.

Vetenskapsteori och kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder introduceras under termin ett i UVK-kurserna *Lärande och utveckling* och *Vetenskapliga perspektiv och metoder för förskollärare (VPM)*. Kurserna behandlar grundläggande kunskapsbegrepp, olika vetenskapsteoretiska inriktningar, centrala forskningsmetoder inom utbildningsvetenskap, skillnaden mellan vetenskap och vetenskapsteori, vetenskapliga perspektiv i teori och praktik, kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder, betydelsen av ett vetenskapligt förhållningssätt i förskolläraryrket, källkritik samt digitalisering och kunskapsbildning. Under kurserna reflekterar studenten över betydelsen av ett vetenskapligt förhållningssätt utifrån olika perspektiv i undervisning, ur samhällsperspektiv, utifrån den kommande yrkesrollen som förskollärare och i sina lärarstudier. Den första förskolepedagogiska kursen under termin två, *Didaktiskt arbete I*, ger studenten en introduktion kring strukturen av vetenskaplig text, det vill säga metoder, resultat och slutsatser i vetenskapliga texter granskas vilket bidrar till ökad kännedom om hur dessa texter bearbetas.

Fördjupning

I flertalet kurser använder sig studenten av olika kvalitativa forskningsmetoder. I *Barns språkliga lärande och kommunikation i förskolan* förekommer interaktions- och samtalsanalys av inspelad kommunikation mellan förskolebarn och studenter/pedagoger. Även observation av textmiljöer och analys av dessa i förhållande till barns litteracitet ingår. Observationsmetodik fördjupas i efterföljande kurser exempelvis i *Utforskande matematik i förskolan* då studenten fokuserar på matematiska miljöer i förskolan och i *Förskollärares profession* där en djupintervju genomförs.

Studentens kännedom om vetenskapsteori och kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder fördjupas under termin sex i kursen *Vetenskapliga metoder för förskollärare och VFU IV*. Delkursen *Vetenskapliga*

metoder är utformad för att ge studenterna en översikt av de olika forskningsmetoder som finns tillgängliga för att genomföra sitt kommande examensarbete. Inslag som vetenskapsteorier, vetenskapligt förhållningssätt och kunskapsbildning tillika vetenskapliga grundläggande forskningsmetoder fördjupar studentens kunskaper och färdigheter. Ett av kursens lärandemål är bland annat att studenten förväntas *”ha fördjupad förståelse för det vetenskapliga arbetets hantverk och känna till verktyg som behövs för genomförandet av vetenskapliga undersökningar och rapporter”*. I kursen utvecklar studenten, med stöd av handledare, en forskningsdesign som ska vidareutvecklas i det efterföljande examensarbetet. Kursens upplägg bygger på veckofördelningen; fyra dagar på VFU-plats och en dag på lärosätet. Det bidrar till att teori-praktik förenas samt att uppgifterna kopplade till forskningsdesignen sprids och möjliggör ett djupgående fokus på designens huvudkomponenter (t.ex. problemformulering, frågor och metoder). Syftet med examinationen är att studenten ska uppnå en förståelse för vad idén med forskning är, det vill säga att examensarbete inte bara är en produkt utan kan ge ett viktigt bidrag till verksamhetsutveckling. Vidare försöker vi, när det är möjligt, i examensarbetena tilldela studenten uppsatshandledare som agerat handledare i *Vetenskapliga metoder för förskollärare och VFU IV*. Detta möjliggör kontinuitet och bidrar till god kvalitet på handledningen.

Slutexamination

Det självständiga arbetet/examensarbetet skrivs normalt parvis men även enskilda arbeten förekommer. I det självständiga arbetet ska studenten använda sig av all tillägnad kunskap under utbildningen och därmed ska arbetet utgöra en sammanfattande del av utbildningen. Kursens lärandemål har höga krav och ett mål är liktydigt med examensmålet. Ett annat av lärandemålen är att studenten förväntas *”kunna identifiera, formulera och analysera en problemställning i behov av vetenskaplig undersökning inom förskolans pedagogik för att bidra till kunskapsutveckling inom förskolans yrkesområde”*.

De resultat som uppnåtts i förhållande till examensmålen och lärandemålen kan bedömas på olika sätt där ett sätt är att se till kvalitén på examensarbeten. Studenten ges utrymme att visa på vilket sätt förskolepedagogiska-, UVK- och VFU- kunskaper, kunskaper om områdets vetenskapliga grund, tillämpliga metoder inom området har tillägnats samt i vilken grad någon del av området har fördjupats. Valet av ämne ger även en bild av i vilken grad studenten är medveten om aktuell forskning inom verksamhetsområdet. Aktuell forskning belyses genomgående i programmet, på ett naturligt sätt, då flertalet lärare/handledare/examinatorer också är aktiva forskare eller arbetar på sin forskarutbildning.

Studenten har stort inflytande på val av ämne för examensarbetet som väljs i samråd med kursansvarig eller handledare utifrån relevanta forskningsfrågor inom förskolans pedagogik.Handledning av examensarbetet sker dels parvis men också genom kritisk reflektion av andras arbete i grupp vilket anses som fördelaktigt för deltagarna. Alla handledare har magisterexamen och flertalet är disputerade och om specialkompetens behövs inom något område tillgodoses det genom att adjunkter med expertkunskap inom sitt ämne bidrar. Handledarna har mycket stor betydelse i de inledande faserna när det gäller problemformulering, syfte och val av metod men även under färdigställandet av uppsatsen. Kursarbetslaget har täta kontakter innan och under kursens inledande fas för att säkerställa likvärdighet och rättssäkerhet i bedömning.

Det självständiga arbetet/examensarbetet examineras utifrån kursplanens lärandemål samt en helhetsbedömning av arbetet. Varje lärandemål har egna bedömningskriterier vilka bedöms med U/G/VG och examensarbetet bedöms utifrån väl genomtänkta bedömningskriterier baserade på kursens lärandemål. I kursen ingår även att studenten ska opponera på ett annat arbete.

Analys och utvecklingsområden

Inför starten av förskolläraryrket utbildningen 2013 valdes en strategi att väva in vetenskaplig metodik i flertalet delkurser i utbildningen, såväl inom förskolepedagogik som inom UVK, vilket innebär att studenten introduceras till olika vetenskapliga teorier och metoder, i progression, inom de olika kurserna i utbildningen. Det innebär att studenten tagit del av ett flertal olika metoder inkluderande kvalitativa och kvantitativa metoder. Detta kräver ständig bevakning och utveckling och är därmed svår att genomföra då ansvaret för uppföljning och säkerställning att studenten verkligen får god kunskap om vetenskaplig metodik i sin utbildning varit oklart. Vi anser att studenterna har visat en osäkerhet i vetenskaplig förståelse inför examensarbetet vilket innebär att det finns anledning att ytterligare utveckla och tydliggöra vetenskapliga

metoder i förskolepedagogiska kurser. Det finns brister i programmets kurser kring balans och synliggörande av vetenskapliga metoder vilket behöver åtgärdas för att stärka programmets kvalitet. En systematisk genomlysning av programmet påbörjades under 2017 med utgångspunkt i att synliggöra vetenskapliga metoder i kursinnehållet, undervisningen och examinationer.

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

3. *visa förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevant forskningsresultat för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet*

Introduktion

Examensmålet introduceras i UVK-kurser under termin ett genom undervisning och examinationer som bland annat innebär att reflektera kring språkliga lärmiljöer i förskolan med utgångspunkt i vetenskapliga artiklar och kurslitteratur samt genom intervjuer med förskollärare. Det är ett riktat fokus i början av utbildningen att studenten ges möjlighet att utveckla kritiskt och reflekterat tänkande samt akademiskt och pedagogiskt förhållningssätt. Därutöver ges studenten möjlighet att kunna reflektera över forskning, över andras erfarenheter och på så sätt reflektera över sitt eget lärande.

I *Uppföljning, utvärdering och utveckling 1* introducerades studenten för uppdraget och betydelsen av systematiskt dokumentationsarbete för förskolans kvalitetsutveckling. För att exemplifiera hur kvalitetsredovisningar gestaltas ges studenten under *VFU II* i uppdrag att anskaffa form och innehåll på kvalitetsarbetet från den förskola studenten varit placerad på. Utifrån insamlad kvalitetsredovisning har varje student presenterat sitt material varefter de olika förskolornas kvalitetsmaterial jämförs med varandra. Efter och utifrån samtalen har studenten därefter skrivit en individuell text i syfte att reflektera och problematisera samt sammanställa olikheter och likheter i förhållande till olika teoretiska perspektiv.

Fördjupning

Examensmålet fördjupas bland annat i förskolepedagogiska kurser såsom *Barns språkliga lärande och kommunikation* och *Förskollärares profession* där studenten med olika insamlingsmetoder samlar in underlag för att kunna analysera, reflektera och problematisera kring förskollärares yrkeserfarenheter. Uppgifterna i kurserna erbjuder studenten att utveckla flera dimensioner av förskollärollen dels genom att analysera observations- och intervjuinnehåll i relation till forskningsresultat, vetenskapliga perspektiv, samhällseliga villkor och etiska aspekter och dels genom mötet med yrkeserfarna förskollärare. Genom observation, analys och reflektion av examinationsuppgiften i *Barns språkliga lärande och kommunikation* examineras studenten i elevers formella läs- och skrivundervisning i förskoleklass.

I *Uppföljning, utvärdering och utveckling II* ingår alumnmedverkan vilket innebär att tre tidigare studenter är inbjudna för att föreläsa kring sina erfarenheter av sina erfarenheter av systematiskt kvalitetsarbete. I kursen avhandlas pedagogisk dokumentation som teori och praktik i förskolan. Studenten läser avhandlingar som presenteras i grupp genom diskussion av avhandlingens form, struktur och innehåll. En av avhandlingarna är skriven av en forskare på lärosätet.

Slutexamination

Genom programmets kurser har studenten tillägnat sig och fördjupat sina förmågor i att kunna tillvarata, systematisera och reflektera kring sina och andras erfarenheter vilket bildar grund för det självständiga arbetet i termin sex där målet slutexamineras. I det självständiga arbetet utvecklar studenten sin förmåga att tänka och förhålla sig vetenskapligt till sin profession. Kunskapsområdet om vad vetenskapligt arbete betyder fördjupas och genom det förståelsen för vad ett vetenskapligt förhållningssätt i profession innebär. Efter avslutad examensarbetekurs förväntas studenten bland annat kunna kritiskt granska och värdera förskolans verksamhet och utgå från forskningsresultat samt policydokument för att bidra med att utveckla verksamheten, kunskapsinnehållet och yrkesprofessionen.

Analys och utvecklingsområden

Kurserna *Uppföljning, utvärdering och utveckling I & II* har nyligen genomgått en revidering med syfte att renodla, utveckla och tydliggöra progressionen i UVK och förskolepedagogik. I den första kursen har små men viktiga justeringar gjorts eftersom studenten inte fått de förutsättningar som krävs för att uppnå lärandemålen. Detta innebär att studenten ett par veckor in i kursen återkopplar med VFU-platsen för att klargöra och fördjupa frågor och reflektioner kring det insamlade materialet. Detta ser vi som ett bidrag till yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet. Dessutom kommer kompletterande föreläsningar kring olika teoretiska perspektiv att genomföras framöver i syfte att lyfta fram konsekvenser olika perspektiv skapar för det systematiska kvalitetsarbetet. Här har det funnits en stabil lärargrupp vilket också medför att brister som i exemplet ovan kan åtgärdas. Det är viktigt att tänka på att kursens mål måste ses i relation till studentens möjlighet att få erfarenhet av verksamheten.

Uppgiften som utgår från den skriftliga observationen i *Uppföljning, utvärdering och utveckling II*, kommer att utvecklas ytterligare där studenten ges möjlighet att använda observationen som information i ett utvecklingssamtal. Därefter ska studenten självvärdera observationen. Vid en examination i kursen har stort fokus lagts på avhandlingsstruktur och mindre på innehåll i forskningen. Detta har inneburit att examinationen inte är relevant utifrån kursmålen och kommer att förändras för att stå i paritet med målen.

I programvärderingarna framkommer att arbetet med det *självständiga arbetet* bidrar till studentens fördjupade kunskaper och förmågor i analysarbete och reflektion av förskoleverksamhet vilket genererar professions- och kunskapsutveckling. *Examensarbetskursen* värderas vara en av de mest givande i programmet samtidigt som den är mest krävande. Ett utvecklingsområde är att synliggöra och tydliggöra progressionen av examensmålet, det vill säga att tidigt i utbildningen poängtera hur viktig kompetensen är för kommande profession.

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

4. *visa förmåga att tillämpa sådan förskoledidaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det förskolepedagogiska området och inom de ämnesområden som utbildningen avser samt för yrkesutövningen i övrigt*

Introduktion

Förskolläraryrket omfattas av tre kurser i förskoledidaktik på sammanlagt 45 hp, *Didaktiskt arbete i förskolan I, II och III*. Den första kursen ges termin två och de båda fördjupningskurserna på avancerad nivå ges termin sju. Flera av lärarna har mångårig erfarenhet av att arbeta som förskollärare med utgångspunkt i såväl beprövad erfarenhet som forskning. Kurserna behandlar forskning kring lekvärldar, normkreativt förhållningssätt, systematiskt förändringsarbete samt olika perspektiv på hållbarhet. Vår tanke är att den första didaktiska kursen ska lägga grunden för kommande förskolepedagogiska och didaktiska kurser – innehållet är tänkt att ha en röd tråd genom kurserna som ska mynna ut i en fördjupning i de två sista didaktiska kurserna. Teoretiska och praktiska kunskaper inom det förskolepedagogiska området behandlas såsom att utveckla kreativitet genom ett tematiskt, grupporienterat, verkstadsbaserat arbetssätt. De estetiska uttrycksformerna drama, rörelse, musik, visuell kultur och bild samt MIK/IKT examineras. Undervisningsformerna i dessa kurser är till stor del i seminarieform med ambition att skapa förståelse för vikten av meningsskapande undervisning. I *Didaktiskt arbete i förskolan II* kommer tidigare studenter och berättar om erfarenheter de haft kring innehåll och examinationer.

Ett exempel på examinationsuppgift i *Didaktiskt arbete i förskolan I* är ett projekt där studenten ska visa förmåga att genom demokratiska värderingar skapa förutsättningar för att alla barn i gruppen ges möjlighet att leka, lära och utvecklas. Uppgiften innebär att studenterna gruppvis väljer en plats som de tillsammans utforskar på olika sätt. Uppgiften har två dimensioner: a) studenten ska grundlägga ett utforskande arbetssätt; b) studenten ska visa förmåga att kunna tillämpa förskoledidaktik. Vid examinationen skall studenten med hjälp av digitala medier visa förmåga att iscensätta ett sådant projekt med en barngrupp.

Fördjupning

Under termin tre introduceras och fördjupas ämnesdidaktik och metodik genom att teori och estetiska lärprocesser flätas samman i *Utforskande matematik i förskolan*. Studenten ges grundläggande kunskap i att planera matematiska lärandemöjligheter i förskolans verksamhet med och genom bild, drama, rörelse, musik och MIK/IKT. Dessutom erhålls verktyg för att planera, genomföra matematiska aktiviteter för lärande i överensstämmelse med gällande styrdokument.

Ett grundläggande förhållningssätt i att använda sig av det naturen och/eller närmiljön har att erbjuda som lärmiljö presenteras i *Naturvetenskap och teknik i förskolan*. Ämnesdidaktik och metodik inom naturvetenskap och teknik samt handlingskompetens kring hållbar utveckling behandlas på ett variationsrikt sätt. Studenten får pröva sina ämnesdidaktiska såväl som förskoledidaktiska förmågor genom en större examinationsuppgift som innebär att planera och genomföra aktiviteter med förskolebarn i utomhusmiljö. Genom föreläsningar om och examination av utomhuspedagogiska färdigheter får studenten en grund i didaktik och metodik.

Slutexamination

I *Didaktiskt arbete i förskolan II* och *III* arbetar vi fördjupande med teoretiska och praktiska kunskaper genom att studenten får ta ett större ansvar för sina studier. Ett exempel på detta är att studenten ansvarar för planering och genomförande av ett litteraturseminarium samt presentation av sina examensarbeten för studenter i andra kurser i programmet. Studenten ska även visa fördjupad förmåga att förstå och tillämpa estetikens betydelse för förskolebarns utforskande, lek och lärande genom att iscensätta och tillämpa hur kroppens rörelser kan vara en del av estetiska lärprocesser i förskolan.

Genom examinationen fiktiv förskola ska studenten "*visa fördjupad förmåga att i dialog med andra planera, strukturera och genomföra förskolepedagogisk verksamhet*" samt "*visa fördjupad förmåga att diskutera och tillämpa ett interkulturellt förhållningssätt*". Detta är en arbetsprocess som pågår under större delen av kursen och där studenten gruppvis tar självständigt ansvar. Fördjupningen ligger här i att visa förmåga att, i dialog med andra och ett föränderligt samhälle, kunna planera, strukturera och genomföra förskolepedagogisk verksamhet utifrån ett helhetsperspektiv samt visa förståelse för dess komplexitet. Detta ser vi som en aspekt av demokrati samt möjlighet till delaktighet i sin utbildning vilket kan leda till ytterligare fördjupning.

Analys och utvecklingsområden

De didaktiska kurserna är tänkta som ett nav i utbildningen vilket innebär en utmaning i att integrera ett helhetsperspektiv på förskoledidaktik med de olika ämnesteoretiska inriktningarna. Styrkan är att vi kan erbjuda studenten en utbildning där de didaktiska kurserna presenteras som en helhet. Dock föreligger en utmaning i hur introduktionen i den första kursen förstås i relation till den fördjupande nivån i de avslutande kurserna exempelvis progressionen kring estetiska lärprocesser i relation till ämnes- och förskoledidaktik. Därför måste vi arbeta vidare med hur kursinnehållet för att tillgodose kunskaper kring förskoleklassområdet kan utvecklas.

En strävan är att knyta an examinationsuppgifterna till den forskning (exempelvis lekvärldar och systematiskt förändringsarbete) som är kopplad till programmet genom att studenten ska visa förmåga att tydligare relatera vetenskap och beprövad erfarenhet till sina studier. I den sista examinationen där studenten startar en fiktiv förskola ser vi ett behov av att ha externa bedömare som arbetar i förskoleverksamhet. Detta är något vi kommer beakta och utveckla vidare.

Studenterna beskriver i kursvärderingar att deras förmågor och färdigheter utvecklas genom examinationer kopplade till målen. Vi ser en utmaning i att utveckla studentens möjligheter till djupare MIK/IKT kunskaper med fokus på exempelvis matematiklärande. Under 2017 har undervisningsmaterial anskaffats till lärarprogrammen exempelvis BlueBot, fler Ipads och Greenscreen för att möta de krav på didaktiska och metodiska verktyg som studenter kommer att möta i förskolläraryrollen. Vårt mål är att kunna erbjuda studenten en bredare didaktisk och metodisk kompetens med fokus på digitalisering.

För att ytterligare utveckla studentens färdighet kring val av metod och innehåll har vi inför vårterminen 2018 förändrat en projektuppgift i *Naturvetenskap och teknik i förskolan* bland annat genom att studenten gör egna ämnes- och förskoledidaktiska val och genomför uppgiften i en förskoleverksamhet. Detta innebär en fördjupning av examensmålet som introducerades i *Didaktiskt arbete i förskolan I*. Flera studentgrupper genomför sitt naturvetenskapliga projekt inom ramen för ett forskningssamarbete mellan högskolan och förskolor i ett flertal kommuner och enskilda förskolor. Detta kommer vi att utveckla genom att alla studenter får möjlighet att samverka i/med forskning i förskoleverksamhet under sin utbildningstid.

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

5. visa förmåga att självständigt och tillsammans med andra planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och den pedagogiska verksamheten i övrigt i syfte att på bästa sätt stimulera varje barns lärande och utveckling

Introduktion

Genom VFU möjliggörs att studenten utvecklar sitt pedagogiska ledarskap. Samverkan mellan VFU och högskoleförlagd utbildning (HFU) är tydligt framskrivet i utbildningsplanen och kursplanerna. Inför VFU I ställer sig studenten frågor om praktiken som sedan bearbetas teoretiskt under den högskoleförlagda delen av utbildningen. De två nästkommande VFU:erna förbereds i de föregående teoretiska kurserna och därefter vävs erfarenheterna från VFU-perioderna in i de efterföljande kurserna. En tydlig progression av innehållet har konstruerats mellan de olika VFU perioderna där VFU I och IV är integrerade med UVK-kurser och VFU II och III är självständiga kurser.

Efter fem veckors teori i den första UVK kursen *Förskola, skola och läraryrke på vetenskaplig grund* introduceras examensmålet i VFU I, omfattande tre veckor. Samtliga VFU-perioder handleds av utbildad förskollärare (VFU-handledare). Efter VFU I ska studenten visa förmåga att under handledning planera och genomföra undervisning i begränsad omfattning samt visa grundläggande förmåga att reflektera över verksamheten, sina erfarenheter och sin egen utveckling.

Syftet med VFU I är att ge studenterna en första inblick i sin valda profession samt ge möjlighet att under handledning av utbildad förskollärare leda pedagogiska aktiviteter utifrån egen planering. VFU I föregås teoretiskt med inläsning av litteratur om uppdraget i förskolan och examineras genom en individuell skriftlig reflekterande rapport. I VFU I görs inget fysiskt besök av lärare från HLK (VFU-lärare) utan VFU-handledaren på förskolan ger en skriftlig bedömning av studenten vilken ligger till grund för ett uppföljande samtal med VFU-lärare. Avseende studentens förmåga att leda pedagogisk verksamhet i VFU I bedöms studenten utifrån följande aspekter:

- Egen planering med stöd av handledare
- Genomför och leder undervisning självständigt i en större eller mindre grupp
- Utvärderar och utvecklar val av innehåll och metod

Fördjupning

VFU II på 5 veckor är kopplad till den föregående kursen *Didaktiskt arbete i förskolan I* i vilken studenten har fått grundläggande kunskap om olika aspekter av förskoledidaktik och aktuellt examensmål. Under VFU II sker det första fysiska besöket av VFU-lärare. Utifrån examensmålet ökar här ansvaret i VFU II-kursen för att planera, genomföra, utvärdera pedagogiska aktiviteter som bygger på kunskap om barns utveckling, lärande, behov och förutsättningar vilket tydligt syns i kursens lärandemål. Bland annat examineras studenten genom individuell muntlig självreflektion mot bakgrund av professionsutvecklingsmatris och genomförande av undervisning vid VFU-lärarens besök inklusive trepartssamtal. Dessutom skriver studenten en individuell text som ska vara kopplad till styrdokument och aktuell forskning samt genomförs ett gruppseminarium där studenten presenterar en analys av sambandet mellan miljö och materials betydelse för barns lärande och utveckling. Under VFU III fördjupas kunskaperna ytterligare och speciellt fokus läggs på att studenten ska visa kunskap och förståelse för vikten av att skapa förutsättningar för alla barns lärande och utveckling genom att utveckla undervisningen. Vidare förväntas studenten reflektera kring olika situationer i den pedagogiska

verksamheten där behovet av kompetens och kunskap om sociala relationer, ledarskap och konflikthantering framträder. Även i denna VFU ingår tre delar i examinationen.

Slutexamination

Den avslutande VFU IV perioden omfattande 7 veckor ges under termin sex varav två veckor genomförs i förskoleklass. VFU IV är integrerad med *Vetenskaplig metod* och samtliga av kursens lärandemål för VFU berör examensmål 5 varav flera lärandemål kräver en fördjupad förmåga att självständigt planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning för att möta barns behov och tillgodose deras kunskaper och erfarenheter.

Tabell 5. Bedömningsmatris VFU IV, förskoleklass respektive förskollärare

VFU IV Förskole klass	Ledarskap och kommunikation		Analys och reflektion		Professionellt förhållningssätt	
	Leda pedagogisk verksamhet	Kommunikation och samverkan	Egen utveckling	Egen reflektion om förskoledidaktisk verksamhet	Didaktiskt kunnande inkl ämneskunskap	Systematiskt kvalitetsarbete
Nivå 1	Leder och planerar självständigt pedagogisk verksamhet samt visar en fördjupad medvetenhet i val av innehåll och metod som främjar lärande och utveckling för såväl barn som verksamhet.	Visar kunskap om, samt använder aktivt och medvetet olika kommunikativa verktyg i samverkan med barn, föräldrar och kollegor på ett professionellt sätt och med ett professionellt yrkesspråk	Hittar strategier och utmanar generella mönster för att fördjupa och utveckla sin professionskunskap och identifierar behov av ytterligare kunskap och utveckling.	Visar förmåga att i det pedagogiska arbetet göra bedömningar kring användandet av olika metoder och förhållningssätt i undervisningen utifrån olika teorier om vad förskoledidaktik kan vara.	Visar och använder sig av sådana ämnesdidaktiska och ämnesteoretiska kunskaper som krävs för förskoleklassens verksamhet.	
VFU IV Förskol- lärare	Leda pedagogisk verksamhet	Kommunikation och samverkan	Egen utveckling	Egen reflektion om förskoledidaktisk verksamhet	Didaktiskt kunnande inklusive ämneskunskap	Systematiskt kvalitetsarbete
Nivå 1	Leder och planerar självständigt pedagogisk verksamhet samt visar en fördjupad medvetenhet i val av innehåll och metod som främjar lärande och utveckling för såväl barn som verksamhet.	Visar fördjupade kunskaper om, samt använder aktivt och medvetet olika kommunikativa verktyg i samverkan med barn, föräldrar och kollegor på ett professionellt sätt och med ett professionellt yrkesspråk inom det förskoledidaktiska området.	Hittar strategier och utmanar generella mönster för att fördjupa och utveckla sin professionskunskap och identifierar behov av ytterligare kunskap och utveckling.	Visar förmåga att i det pedagogiska arbetet göra bedömningar kring användandet av olika metoder och förhållningssätt i undervisningen utifrån olika teorier om vad förskoledidaktik kan vara.	Visar och använder sig av sådana ämnesdidaktiska och ämnesteoretiska kunskaper som krävs för förskoleverksamhet.	Visar utökad förmåga till att anpassa verksamhetens innehåll utifrån läroplanens målområden samt kommunicerar detta med barn, vårdnadshavare och andra parter i förskolan.
Nivå 2	Utöver nivå 1 visar studenten utökad medvetenhet om ledarskapets betydelse för pedagogisk verksamhet såväl individuell som kollegial, samt visar förmåga att utveckla strategier för att utveckla verksamheten och barnens intresse.	Utöver nivå 1 visar studenten utvecklad förmåga att aktivt kommunicera sina erfarenheter från VFU och utvecklar dem i relation till aktuell forskning i diskussion med handledare och kollegor.	Utöver nivå 1 har studenten strategier för att åtgärda de identifierade utvecklingsbehoven samt visar förmåga att kommunicera ett yrkesspråk utifrån ett förskolläraryrkesspråk på ett professionellt sätt.	Utöver nivå 1 visar studenten förmåga att problematisera utifrån olika teoretiska antaganden och förstå hur olika teoretiska antaganden får didaktiska konsekvenser.	Utöver nivå 1 visar studenten utökad förmåga att tillvarata barns idéer, erfarenheter och nyfikenhet och göra professionella avväganden i förhållande till uppdraget i förskolan.	Utöver nivå 1 visar studenten förmåga att systematiskt observera, dokumentera och analysera verksamhetens villkor för barn, lärande och utveckling samt tolkar och problematiserar styrdokumentet till det systematiska kvalitetsarbetet.

Det för granskning utvalda examensmål 6 är en förutsättning för att kunna nå en fördjupning av mål 5. Bedömningsgrunderna av VFU IV är flera. VFU-handledaren gör en skriftlig bedömning av studenten på VFU-platsen utifrån kursplanens lärandemål i bedömningsmatrisen. Studenten bedöms utifrån två nivåer där nivå ett är grundläggande och nivå två är en högre fördjupande nivå av måluppfyllelsen men redan på grundnivå krävs fördjupade och utökade kunskaper och förmågor (Tabell 5).

Förutom matrisen examineras och bedöms studenten genom besök av VFU-lärare och trepartssamtal med enskild student, VFU-lärare och VFU-handledare. I VFU IV är uppgiften utformad som en fördjupad pedagogisk planering där studenten ska läsa av verksamheten och utifrån en övergripande analys av

densamma, samt i dialog med VFU-handledare, finna ett område som behöver utvecklas i verksamheten. Genom detta visar studenterna hur kunskaper från utbildningen används. Uppgiften innehåller även krav på koppling till styrdokument och aktuell forskning samt tankar om utveckling. Studenterna har även en självreflekterande VFU-uppgift knuten till kursen vilken redovisas skriftligt och muntligt mot bakgrund av professionsutvecklingsmatris och genomförande av undervisning.

En av examinationerna består av att studenterna enskilt ska genomföra ett samtal med vårdnadshavare mot bakgrund av att ha observerat och dokumenterat ett barn. Samtalet kan av en del studenter uppfattas som utmanande och svår uppgift och studenten får stöd av VFU-lärare och VFU-handledare i detta då alla lärare är överens om betydelsen av att studenterna får erfara denna typ av samtal under utbildningen då de görs medvetna om vikten av och utmaningarna med att upprätta och bibehålla goda relationer med hemmet.

Analys och utvecklingsområden

VFU I ligger tidigt i utbildningen vilket gör att studenten snabbt får en känsla och förståelse för det yrke vederbörande valt att utbilda sig för. Detta leder till att studenter som känner att de inte passar för yrket, byter inriktning eller avbryter sin utbildning. Vid utvärdering har vi uppmärksammat att det finns studenter som inte uppfattat vikten av en planerad verksamhet vilket innebär att vi inför nästa *VFU I* kommer att poängtera detta tydligare samt följa upp med en workshop inför *VFU II*.

VFU II föregås av *Didaktiskt arbete i förskolan I* där studenten fått med sig olika didaktiska verktyg för undervisning. Detta har visat sig ge studenterna verktyg för att prova sin förmåga att prova på samt arbeta självständigt med undervisning under VFU: n. Dock kan didaktiska strukturer belysas ytterligare.

En riktad resursförstärkning med fokus på bedömning i *VFU III* har införts. Satsningen har medfört att VFU-lärare fått mer tid för bedömning av studenten där bland annat dennes fördjupade kunskaper kring både planerad undervisning och situationsbaserad eller så kallad inbäddad undervisning ska framkomma. Begreppet inbäddad undervisning används för att visa hur förskollärare utgår från barnens lust att lära i vardagssituationer. Efter *VFU III* har studenten och VFU-läraren ett enskilt samtal kring förståelsen för uppdraget samt vad studenten behöver utveckla vidare i yrkesrollen. Det skapar en fördjupning av målet eftersom studenten får sätta ord på sin förståelse för uppdraget samt vad som behöver utvecklas.

Flera ämnesdidaktiska kurser föregår *VFU III* vars examinationsuppgifter är formade så att studentens relevanta ämneskunskaper kan framkomma och på så sätt nå examensmålet. I bedömning synliggörs att studenten undervisar såväl utifrån kunskap i didaktik som ämneskunskap. Kursutvärdering har visat att kunskaper kring genus och jämställdhet behöver förbättras och synliggöras utifrån ett normkritiskt förhållningssätt vilket vi planerar att införa höstterminen 2018. Detta kommer att ske via seminarium och riktade VFU-uppgifter i samverkan med övningsförskolor genom exempelvis filminspelning av studentens utövande av didaktik och metodik i verksamheten.

Examinationsuppgifterna som ingår i *VFU IV* upplevs av studenterna relevanta för att nå lärandemålen samt utvecklande för den kommande yrkesprofessionen. Studenterna poängterar uppgiften avseende samtalet med vårdnadshavare som särskilt utvecklande i den kommande yrkesrollen. Vid analys av kursvärderingen framkommer det att strukturen på *VFU IV* har medfört att studenterna upplevt splittring och stress av att ha HFU en dag per vecka under VFU:n. Till nästa gång kursen går sker en ändring av strukturen till att hålla samman VFU-veckorna utan avbrott för HFU.

Måluppfyllelse – värderingsförmåga och förhållningssätt

6. *visa förmåga att i det pedagogiska arbetet göra bedömningar utifrån relevanta vetenskapliga, samhälleliga och etiska aspekter med särskilt beaktande av de mänskliga rättigheterna, i synnerhet barnets rättigheter enligt barnkonventionen, samt en hållbar utveckling*

Introduktion

Examensmålet är komplext och integrerar kunskaper från utbildningens olika delar varför det är mycket svårt att göra en enhetlig målbeskrivning. Den första kursen i förkolläraryrket är UVK-kursen *Förskola, Skola och Läraryrke på Vetenskaplig grund* (FSLV). Kursen har sedan hösten 2017 samma examensmål för alla lärarprogram vilket möjliggör samarbete med utformning av innehåll i kurser, uppgifter och gemensamma föreläsningar. Innehållet bearbetas genom en process vilken innefattar att förklara, diskutera och i text visa insikter om, grundläggande demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter samt problematisera skolväsendets värdegrund. Utöver litteratur erbjuds flera föreläsningar som berör ämnet utifrån olika perspektiv, gruppövningar med dramatiserande inslag utifrån ämnet samt diskussioner i mentorsgrupper. Under termin två behandlas examensmålet i en förskolepedagogisk kurs genom föreläsning och seminarier kring förhållningssätt i relation till digitala medier benämnt *Normmedvetet perspektiv och MIK/IKT*.

VFU I 4,5 hp ges efter det ovan beskrivna kursmomentet och där ska studenterna kunna visa en begynnande förståelse av ett professionellt förhållningssätt som utgår från kunskap om barns och elevers varierande behov och skolans demokratiska uppdrag.

Fördjupning

Examensmålet behandlas och fördjupas i alla kurser i utbildningen utifrån olika perspektiv. Ett exempel är i UVK-kursen *Sociala relationer, konflikthantering och ledarskap* (SKL) med utgångspunkt i lärandemålet: *"kunna kritiskt reflektera över och analysera sitt eget och andras förhållningssätt och bemötande"*. Det innebär bland annat att studenten diskuterar, problematiserar och analyserar kommunikations- och relationsprocesser, förhållningssätt, barns delaktighet och inflytande samt barns rättigheter utifrån Barnkonventionen och övriga policydokument. I kursen ingår att göra bedömningar i det pedagogiska arbetet utifrån relevanta vetenskapliga och etiska aspekter genom att bland annat upprätta en likabehandlingsplan vilket innefattar ett förberedande kartläggning- och analysarbete utifrån ett normkritiskt förhållningssätt.

Fokus ligger även på främjande och förebyggande pedagogiskt arbete som syftar till att studenten ska kunna möta alla barn i förskolans verksamhet och kursen kan sägas utgöra en grund för efterföljande kurs *Specialpedagogik i förskolan*. Vidare tolkas examensmålet i undervisningen utifrån ett holistiskt perspektiv där sambandet mellan förkolläraryrkets påverkan och egen delaktighet i en hållbar utveckling belyses och problematiseras. Genom seminarier och föreläsningar i kursen belyses pedagogiskt ledarskap och sociala relationers betydelse utifrån ett värdegrundsperspektiv där vikten av att kritiskt reflektera och granska sitt eget förhållningssätt utifrån normer blir centralt.

Specialpedagogik i förskolan utgår från SKL-kursens inriktning mot ett främjande och förebyggande arbete men omfattar också det stödjande pedagogiska arbetet i förskolans verksamhet. I kursen ska studenterna genomföra fördjupade analyser och bedömningar på de nivåer som har introducerats i SKL-kursen, nämligen samhälls-, skol-, grupp- och individnivån. Vidare förväntas studenterna fördjupa sin kunskap om barns olikheter och eventuella funktionsnedsättningar som tillvaratar barns rättigheter, inte minst utifrån etiska aspekter samt värdera och skapa lärmiljöer i förskolan utifrån barns behov och förutsättningar.

Begreppet hållbar utveckling är brett och programmets kurser behandlar olika dimensioner av begreppet med olika intensitet. Även om begreppet introduceras i första terminens kurser blir det tydligare för studenterna under andra och tredje läsåret. I *Naturvetenskap och teknik i förskolan* problematiserar studenterna hållbar utveckling utifrån en kommande förkolläraryrket och till förskolans verksamhet i form av seminarier. Perspektivet hållbar utveckling har en framträdande plats i *Hållbarhet i en mångkulturell värld* med ett större fokus på den ekologiska dimensionen.

Slutexamination

Examensmålet slutexamineras på olika sätt i både UVK, VFU och förskolepedagogiska kurser bland annat i *Vetenskapliga metoder och VFU IV* för förskollärare. Studentens aktiviteter och prestationer ska nu ligga så nära en framtida yrkesroll som möjligt vilket exemplifieras med bedömningsmatrisen i tabell 6. Genom besök av HLK-lärare på VFU-platsen och ett väl etablerat samarbete med de lokala VFU-platserna, väl utbildade VFU-handledare samt goda rutiner vid underkännande av VFU bedömer vi att förutsättningarna för säkerställande av måluppfyllelse av varje enskild student är goda.

Tabell 6. Bedömningsmatris VFU IV, förskoleklass respektive förskollärare

VFU IV Förskoleklass	Ledarskap och kommunikation	Analys och reflektion	Professionellt förhållningssätt
	Agera efter värdegrund	Personliga yrkesetiska ställningstaganden	Förskoleklassens demokratiska uppdrag
Nivå 1	Arbetar utifrån fördjupade kunskaper aktivt och medvetet med styrdokumentens värdegrundsformuleringar som kommer till uttryck i den egna praktiken utifrån ett normkritiskt förhållningssätt.	Visar förmåga att uttrycka hur personliga yrkesetiska ställningstaganden får konsekvenser i den pedagogiska verksamheten.	Visar förmåga att organisera och planera den pedagogiska verksamheten så att den främjar och utvecklar demokratiska lärprocesser.
VFU IV Förskollärare	Ledarskap och kommunikation	Analys och reflektion	Professionellt förhållningssätt
	Agera efter värdegrund	Personliga yrkesetiska ställningstaganden	Förskolans demokratiska uppdrag
Nivå 1	Arbetar utifrån fördjupade kunskaper aktivt och medvetet med styrdokumentens värdegrundsformuleringar som kommer till uttryck i den egna praktiken utifrån ett normkritiskt förhållningssätt.	Visar förmåga att uttrycka hur personliga yrkesetiska ställningstaganden får konsekvenser i den pedagogiska verksamheten.	Visar förmåga att organisera och planera den pedagogiska verksamheten så att den främjar och utvecklar demokratiska lärprocesser.
Nivå 2	Utöver nivå 1 visar studenten utökad förmåga att aktivt arbeta normkreativt med att utveckla, förnya och analysera värdegrundsfrågor i verksamheten såväl i arbetslaget som i barngruppen.	Utöver nivå 1 visar studenten utökad förmåga att problematisera och analysera sitt eget förhållningssätt till yrkesetiska ställningstaganden i det vardagliga arbetet	Utöver nivå 1 visar studenten fördjupad förmåga att kommunicera och synliggöra förskolans demokratiska uppdrag samt visar medvetenhet om komplexiteten i de demokratiska processerna.

I *Didaktiskt arbete i förskolan III* examineras aktuellt examensmål via en gruppexamination (starta förskola) samt en skriftlig inlämningsuppgift (skriva projektplan). Eftersom uppgiften ska genomföras utifrån ett helhetsperspektiv innefattar det även att formulera olika dokument som kan behövas exempelvis en likabehandlingsplan. Studenten ska i examinationen visa fördjupad förmåga att diskutera, tillämpa ett interkulturellt förhållningssätt samt kritiskt och självständigt reflektera utifrån vetenskapliga och etiska aspekter kring planering, struktur och genomförande av förskolepedagogisk verksamhet. En slutlig examination innebär att skriva fram fördjupade pedagogiska ställningstaganden utifrån ett holistiskt perspektiv där exempelvis värdegrundsfrågor, omsorg, lek, lärande och undervisning ingår.

Analys, värdering och utvecklingsområden

Vi har konstaterat i arbetet med självvärderingen att lärarna undervisar om värdegrundsfrågor i högre grad än vad som uttrycks i kursplanernas lärandemål. En anledning kan vara lärarnas personliga engagemang i frågor relaterade till mänskliga rättigheter och hållbar utveckling.

I programmets första kurs *Förskola, skola och läraryrke på vetenskaplig grund och VFU I för förskollärare* tilldelas studenten en mentor som stöd genom kontinuerliga träffar, examinationer och enskilda samtal. Mentorskapet är ett viktigt inslag då vi i direkta möten med mindre studentgrupper kan problematisera och reflektera kring värdegrundsfrågor utifrån en blivande förskolläraryrke. Inför 2018 införs även mentorskap i den nya kursen *Förskola i ett föränderligt samhälle* där en ansvarig lärare och mindre studentgrupp kommer att mötas kontinuerligt under kursens gång i undervisning och examinationer.

Genom att kurserna *Sociala relationer, konflikthantering och pedagogiskt ledarskap i förskolan* och *Specialpedagogik i förskolan* följer på varandra och har en processinriktad karaktär möjliggörs ett helhetstänk hos studenten vilket leder till att examensmålet fördjupas.

Det finns en väl känd problematik med viktiga ämnesområden, exempelvis hållbar utveckling, som ska behandlas under en hel utbildning. Vi har valt en struktur där innehållet i begreppet hållbar utveckling koncentreras i kurserna *Naturvetenskap och teknik i förskolan* och *Hållbarhet i en mångkulturell värld*. Perspektivet hållbar utveckling finns även i kurser som betonar värdegrundsfrågor och internationella perspektiv. Den interna rapporten (se sidan 2) påvisade att de utformade UVK-kurserna inte till fullo överensstämde med gällande examensordning, vilket ledde till kursen *Hållbarhet i en mångkulturell värld* har ersattas med kursen *Förskolan i ett föränderligt samhälle*. Förändringen gäller från höstterminen 2018 (se tabell 1). Den nya UVK-kursen ska bland annat ha mer fokus på mångfald, etik, yrkesetik, existentiella frågor, interkulturalitet och en tydligare relevans till förskolans verksamhet kring hållbarhetsperspektiven. Studenterna möter och ser den stora andelen nyanlända på förskolor genom de olika VFU-kurserna men även genom kursinnehåll. Vi vill intensifiera arbetet med perspektivet hållbar utveckling i den nya kursen för att öka studenterna förståelse kring attityder i mötet med barn och vårdnadshavare i förskoleverksamheten. De lärandemål i UVK som hänvisats till ovan kommer att förstärkas och ingå i den nya kursen och därmed förstärks formuleringar om värdegrund i kursplanerna. Vi bedömer att hållbar utveckling måste synliggöras i fler kurser och då i relation till styrdokument för förskolan.

Utformning, genomförande och resultat

Jämställdhet

Bedömningsgrund:

Ett jämställdhetsperspektiv beaktas, kommuniceras och förankras i utbildningens innehåll, utformning och genomförande.

Förskollärarytbildningen vid HLK baseras på ett inkluderande perspektiv, vilket innebär strävan efter att lärarstudenten utvecklar förmågor att anpassa verksamheten utifrån alla barns förutsättningar, behov och olikheter. I utbildningen behandlas olika aspekter av social hållbarhet. En sådan aspekt är jämställdhetsperspektivet vilket behandlas i exempelvis *Förskola, skola och läraryrke på vetenskaplig grund och VFU I för förskollärare*. Kursen belyser jämställdhetsfrågor i samband med att värdegrunden introduceras, dels i flera föreläsning och dels vid ett seminarium. Studenterna diskuterar och problematiserar förskolan ur ett samhällsperspektiv för att få kunskap om att jämställdhet inte är ett specifikt innehåll, utan snarare att förstå förskolans betydelse i samhället.

I *Didaktiskt arbete i förskolan I* uppmärksammas jämställdhetsperspektivet genom undervisning om normkritiskt förhållningssätt. Studenten bearbetar en avhandling, arbetar med dilemman kring genus, makt och demokrati, samt formulerar frågor som utgör underlag för en muntlig examination i grupp. Formuleringen av frågorna blir ett viktigt innehåll i kursen i att skapa förståelse om perspektivet jämställdhet då utbildningen inte enbart handlar om att besvara frågor vid examinationen utan att se sig som en aktiv deltagare genom delaktighet i utbildningens utformning. Examinationer kring och begrepp som genus, makt och demokrati återkommer generellt i alla kurser i utbildningen.

Jämställdhetsperspektivet behandlas och examineras i *Utforskande matematik i förskolan* genom lärandemålen "*redogöra för matematikämnets historik i relation till förskolan*" och "*reflektera över sina egna relationer och över yrkesprofessionens förhållningssätt till matematikämnet*". Under kursens första vecka problematiseras matematikämnet ur ett historiskt och samhällsligt perspektiv med betoning på genus. Kursinnehållet medför att studenten analyserar och problematiserar över sina erfarenheter och föreställningar om matematikämnet samt reflekterar över hur de tillkommit vilket innebär att den historiska aspekten blir ett viktigt inslag.

Området fördjupas bland annat i UVK-kursen *Sociala relationer, konflikthantering och ledarskap för förskollärare*. Kursen behandlar normkritiskt förhållningssätt, genus, makt och demokrati, etnicitet och klass. Förskolans samverkansuppdrag behandlas vilket utifrån jämställdhetsperspektivet innebär för studenten att utveckla förståelse för olika familjekonstellationer och hur förskollärare möter olika familjers behov och förutsättningar. Undervisningen i kursen består bland annat av teoretiska, estetiska och praktiska moment i form av workshops och dramaövningar, där studenterna får arbeta med dilemman som leder till bearbetning och fördjupade diskussioner. I kursen ingår även att granska likabehandlingsplaner utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Jämställdhet i relation till normkritisk pedagogik fördjupas i *Didaktiskt arbete i förskolan II* genom att fokusera på hur utbildning och undervisning i förskolan kan göras mer demokratisk och jämställd. Exempel på en examinationsuppgift är att studenten bearbetar lärandemålet "*relatera till och problematisera olika teoretiska perspektiv inom lek, lärande och omsorg*" genom att välja ut en filosofisk text och sätta den i relation till förskolans praktik. Urvalet av filosofernas/teoretikernas basera delvis på feministisk teori.

Studenterna har också ett fördjupat seminarium kring processbaserat lärande, kring makt- och positioneringsbegreppen, som är frekvent använda i jämställdhetsdiskussionen.

Analys, värdering och utvecklingsområde

Jämställdhetsperspektivet har, jämfört med studentperspektiv och arbetslivsperspektiv, en viktig innehållslig dimension och utifrån ovan beskrivna kurser där olika perspektiv på jämställdhetsfrågor studeras, är frågan om systematik, säkerställande, åtgärder och återkoppling relaterade till system för utbildningsuppföljning i stort. I genomgången av utbildningen har vi konstaterat att jämställdhetsperspektivet delvis inte är tydligt framskrivet i alla kursplaners lärandemål, och delvis inte följs upp i kurserna. Det finns också en risk att frågor rörande jämställdhetsperspektivet bärs av några få lärare, att det lätt kan bli ett ideologiskt ställningstagande.

Programmet har en övervägande majoritet kvinnor gällande studenter såväl som lärare. HLK arbetar aktivt med rekrytering för ökad mångfald bland studenter och av programmet registrerade nyantagna studenter hösten 2017 var sex procent män. Vi har ett pågående projekt med kommunens arbetsförmedling, där pojkar som gjort feriepraktik under sommaren på förskolan blivit inbjudna till HLK för att få information om förskolläraryrket. De har då mött verksamma manliga förskollärare men tyvärr har insatsen inte fått det genomslag vi önskat. Därutöver strävar vi efter att studenter vid minst ett tillfälle ska möta en handledare av samma kön någon gång under utbildningen vilket betonas vid beställning av VFU-platser och handledare i förskolan.

Undervisande lärare med förskolläraryrket är för närvarande kvinnor. Vid nyrekrytering uppmärksammas detta med särskild skrivning i såväl kravprofil som annons med följande text: *Vi strävar efter jämn könsfördelning och ser därför gärna manliga sökande.* I programmets kurser och utifrån undervisande lärare är fördelningen av kvinnor och män mer jämn (se lärartabell). Det är en rimlig fördelning ur ett jämställdhetsperspektiv i relation till hur fördelningen ser ut mellan kvinnor-män i förskolans verksamhet

Hur jämställdhet behandlas, i vilken omfattning, och hur det examineras är frågor som ställs i kursvärderingar och i programutvärderingar. För att skapa förutsättningar för att systematiskt beakta jämställdhetsperspektivet i utbildningen har det på HLK beslutats att införas som ett frågeområde i programutvärderingar med start juni 2018 och i kursvärderingar med start höstterminen 2018.

Vid kursplanering, kursuppföljning och revidering av kursplan ansvarar kursansvarig och examinator för att granska kurslitteraturen i syfte att inventera antalet kvinnliga respektive manliga författare samt hur de exempel som ges i litteraturen presenteras ur ett jämställdhetsperspektiv. De riktlinjer som finns kring skrivande av kursplaner reviderades höstterminen 2017 med explicita anvisningar om framskrivande av förnamn i litteraturförteckningar för en ökad jämställdhet.

Ett utvecklingsområde som bör utredas ytterligare är likvärdigheten i bedömning och betygsättning på studenternas examinationer i såväl den högskoleförlagda som den verksamhetsförlagda delen i utbildningen. Därutöver planeras avidentifiering av studenter vid olika examinationsformer.

Utformning, genomförande och resultat

Uppföljning, åtgärder och återkoppling

Bedömningsgrunder:

Utbildningens innehåll, utformning, genomförande och examination följs systematiskt upp. Resultaten av uppföljningen omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling, och återkoppling sker till relevanta intressenter

Lärosätet verkar för att studenten genomför utbildningen inom planerad studietid.

Kvalitetsarbetet i förskolläroprogrammet sker bland annat genom cykliska moment på programnivå och kursnivå där följande begrepp fokuseras: planering, genomförande, uppföljning och utvärdering. På kursnivå följs innehållet, utformandet och genomförandet upp fem veckor efter avslutad kurs i samband med att kursansvarig lämnar in kursdokumentationen. Programmets utvärdering följs upp under terminen efter avslutat program.

Kursvärderingar utförs efter kursslut och en större programutvärdering genomförs i slutet av studentens utbildning. Frågor om utbildningens upplägg, genomförande, återkoppling och professionsfärdigheter ställs och har i de båda utvärderingar som genomförts (januari 2017, januari 2018) fått höga värden.

Under 2016 genomlystes lärarutbildningen av en intern projektgrupp som vid årsskiftet 2016/2017 rapporterade om ett antal utvecklingsområden. Exempelvis angavs att det finns ett behov av en programansvarig för varje läroprogram med primärt syfte att utveckla och stärka kvalitetsarbetet och därför tillsattes tre programansvariga i januari 2017. Programansvar innebär bland annat att komplettera och stödja utbildningsledning, initiera och genomföra förbättringsåtgärder inom programmet samt ansvara för revidering och framtagande av kursplaner. Vid större revideringar eller framtagandet av ny kurs sker en granskning av HLKs utbildningsråd innan utbildningschef fastställer kursplanen.

Resultat från kursvärderingar, programvärderingar och diskussioner med studenter analyseras i såväl kursarbetslag som i de regelbundna programkonferenser som genomförs. Kursarbetslagen har träffar inför varje kurs då kursvärderingsanalysen från kursen året innan bearbetas och problematiseras. Programansvarig ansvarar för att uppföljning kring kurser sker utifrån en arbetsplan. Planen anger en arbetsgång där programansvarig, kursexaminator och kursansvarig sammanfattar revideringar och behov inför nästa kurstillfälle. Det kan innebära en revidering av kursplan, förändrad bemanning eller utformandet av kursen. Arbetsplanen har delvis fungerat i praktiken men då arbetssituationen är ansträngd och lärarna upptagna med undervisning har inte arbetet kunnat utföras efter alla kurser. Vi strävar efter att minska problemet och uppföljningar med eventuella revideringar av kursplaner har då skett via andra kanaler exempelvis mailkontakter och löpande samtal.

Programmets innehåll och utvecklingsbehov diskuteras på olika konferenser och blir analyserade i ett större sammanhang av programansvariga för lärarutbildningarna, utbildningsledare för övriga program på HLK samt utbildningschef och berörda lärare på HLK. Vi anser att det är kvalitetshöjande att få en genomlysning av programmet där gemensamma riktlinjer om utbildningarnas utformning, genomförande och examinationer systematiskt följs upp.

Ett tidigare övergripande programråd för lärarutbildningen med externa representanter från relevanta verksamhetsområden och studentrepresentanter ersattes 2017 av tre programspecifika råd med större fokus på respektive yrkesprofession. Ett grundläggande syfte är att möta upp kvalitetskrav på de enskilda lärarutbildningsprogrammen och öka samverkan med omgivande samhälle.

Från ht 18 införs processer för Quality Indicator Report (QIR) och Quality Improvement Plan (QIP). I korthet handlar QIR och QIP om programansvarigs arbete med att systematiskt sammanställa och analysera data från pågående utbildningar (QIR) för planering, genomförande och uppföljning av kvalitetsutvecklande åtgärder inom programmet (QIP). Som en del av lärosätets kvalitetssäkringssystem kommer programansvarig årligen att rapportera till utbildningschef, som i sin tur ansvarar för rapportering till lärosätets ledning. QIP och QIR ska också användas för återkoppling till relevanta intressenter till exempel ovan nämnda programråd.

Studietid

Det vid kursstart presenterade schemat och studieguide förtydligar och fördjupar kursplanens innehåll. Schema för kurserna synliggör olika undervisningsformer och tydliggör bestämd tid för självstudier i flertalet kurser. I synnerhet studenter men även lärare ser fördelar med schemaläggning vilket framkommit i kursvärderingar. Studenter stöds av schemaläggningen samtidigt som arbetstid skapas för exempelvis grupparbeten. Föreläsningarna är inte obligatoriska och fungerar som ett komplement och fördjupning till kurslitteraturen däremot är seminarier och examinationer obligatoriska. I de kurser där det ingår att studenten ska skriva och lämna in en större rapport är tid avsatt för detta arbete i schemat.

Studenterna erbjuds tre examinationstillfällen för varje examinationsmoment i alla kurser. Det kan innebära en administrativ arbetsbelastning för personalen då programmet har en majoritet av kurser på 7,5 hp. Dessutom kan en förskjutning i studenternas lärande uppstå vilket problematiseras ur ett pedagogiskt perspektiv avseende vilka signaler det ger studenterna. Sedan läsåret 2016 har vi strävat efter att minska antalet examinationer i kurser för att möjliggöra en fördjupning i innehållet men också minska administrativt arbete för bedömande lärare. Samtal pågår i olika konferenser gällande programmets struktur och utvecklingsarbete pågår beträffande utformningens för- och nackdelar då det innebär fler kursstarter, kursavslut och kursutvärderingar för studenterna.

Alla kurser har specifika förkunskapskrav avseende studentens genomgångna kurser och godkända högskolepoäng. Inför varje termin genomför studieadministration en översyn av alla studenters inrapporterade resultat och studenter som inte har uppnått förkunskapskraven för uppflyttning kontaktas av studievägledaren för ett personligt samtal. I samtalet upprättas en individuell studieplan för den enskilde studenten vilken diskuteras med utbildningsledare/programansvarig före beslut fattas. Studievägledaren är även behjälplig om studenten har studierelaterade frågor exempelvis studieuppehåll, tillgodoräknande eller studieval. Dessutom har studievägledaren kontinuerliga möten med utbildningsledare/programansvarig angående enskilda studenters prestationer vilket kan bidra till en förbättrad studiesituation för studenten.

HLK har ett studieuppehåll vid jul- och nyårshelgerna på tre veckor som inträffar mitt i pågående kurser. I kurserna görs en tydlig markering i schema och studentuppgifter att det är ett uppehåll och inga krav på inläsning föreligger under ledigheten. Studenter har påtalat vikten av att lärare i kursplanering respekterar uppehållet då det ger en möjlighet för vila och/eller återhämtning. Studieuppehållet upplevs problematiskt av lärarna då det påverkar kursupplägget vilket till viss del styr vissa examinationsformer.

Att alla studenter har tillgänglighet till undervisning/undervisningsunderlag är av stor vikt för programmet. Student med funktionsnedsättning har möjlighet till särskilda pedagogiska stödåtgärder i form av exempelvis längre tid vid salstentamina eller vid skriftliga inlämningar samt utskrivet föreläsningsunderlag. En annan åtgärd är att lärarna alltid använder mikrofon i föreläsningssal och upprepar frågor ställda av studenterna för hela gruppen.

Studentperspektiv

Studenten ges möjlighet att ta en aktiv roll i arbetet med att utveckla utbildningens innehåll och genomförande.

Högskolan ska ge studenterna "en möjlighet att framföra sina erfarenheter av och synpunkter på kursen genom en kursvärdering" (Högskoleförordningen, 1993:100, 1. Kap 14§. Studenterna på HLK har ett obligatoriskt kårmedlemskap i studentorganisationen på Högskolan för lärande och kommunikation (LOK). Studentorganisationen ansvarar för att varje program och var årskull har representanter som blir en röst för resten av gruppen, så kallade kursutvecklare. Utöver aktivt deltagande i eget program finns studentorganisationen representerade i lärosätets stiftelsestyrelse, disciplinnämnd och utbildningschefsråd.

Kursvärderingar och programvärderingar är viktiga verktyg i arbetet med att utveckla förskolläraryrket. Programmet är relativt nytt då det startade 2013 vilket gör att det finns ett stort behov av att vara lyhörd för utvecklande synpunkter. Efter varje avslutad kurs erbjuds studenten att besvara en digital utvärderingsenkät som innehåller övergripande frågor avseende hur studenten uppfattar helhetsintrycket av kursen i relation till kursmålen och kursens relevans för den professionella utvecklingen. Detta följs upp med eventuella kursspecifika frågor och frågor om hur kursens innehåll, litteratur och arbetsformer har underlättat studierna för att kursens mål ska uppfyllas. Enkäten innehåller även öppna frågor där studenten i fri text kan skriva vad den tycker är bra och vad som kan förbättras i kursen. Utvärderingsenkäten delges genom tydlig information på lärplattform men också via informella möten. Det skickas även ut påminnelser om deltagarantalet är lågt. När kursvärderingen är ifylld sammanställs den av kursansvarig och blir ett underlag för vidare samtal med kursutvecklarna då förändringsförslag eventuellt ges. Därefter publiceras kursvärderingen på lärplattformen och till utbildningsledning tillsammans med övrig kursdokumentation. Kursansvarig återkopplar till analysen nästa gång kursen genomförs och beskriver de förändringar som är gjorda utifrån tidigare kursvärdering.

Systemet med kursutvecklare är ett gemensamt initiativ från LOK och utbildningsavdelningen och innebär att två studenter per kursgrupp är kursutvecklare i en termin och bistår kursansvarig med tolkning av kursvärderingens utfall och utveckling av kursen. Det är ett bra system som skapar nära samarbete, snabbare beslutsgång och uppskattas av lärarna och ledningen. Studentorganisationen uttrycker svårigheter med att rekrytera studenter vilket innebär att lärarna blir involverade i rekryteringsprocessen.

Det finns enligt vår uppfattning fördelar med ett mindre och samlat lärosäte. Studenten har lätt att komma i kontakt med utbildningsledning, lärare och administration samt ges möjlighet till att kontakta lärare i programmet då arbetsrummen ligger i nära anslutning till undervisningssalar. Närheten, spontana möten och samtal har bidragit till ett klimat där studentens röst och åsikter kommer oss till del och blir viktiga i vårt utvecklingsarbete av programmet.

En viktig aspekt är att studenten ges möjlighet att påverka sin utbildning vilket bland annat sker i programutvärderingen. Frågor om utbildningens relevans och förberedelse för yrkeslivet ställs och har i de båda utvärderingar som gjorts fått höga värden av studenterna. I analys av programutvärderingarna ser vi att programmet behöver utvecklas bland annat i innehålls- och undervisningsformer samtidigt som det finns relevanta områden som kan diskuteras i lärarlagen och Programrådet. Sammanfattningsvis anser vi att studenten har god möjlighet att påverka utbildningens innehåll och genomförande. Det råder ett bra arbetsklimat i undervisningen och mötet med studenten genomsyras av ett gemensamt intresse att skapa en bra utbildning och höja professionen.

Arbetsliv och samverkan

Bedömningsgrund:

Utbildningen är utformad och genomförs på sådant sätt att den är användbar och utvecklar studentens beredskap att möta förändringar i arbetslivet. Relevant samverkan sker med det omgivande samhället.

Att organisera en utbildning som både förbereder studenten för att möta ett föränderligt arbetsliv, och som svarar mot de behov som huvudmän har, och kommer att ha, är komplext. Den verksamhetsförlagda utbildningens organisering och genomförande är kanske det inslag som tydligast visar på detta, men även innehåll i de kurser som är högskoleförlagda präglas av denna komplexitet.

VFU-organisation

VFU-organisationen vid HLK samverkar kontinuerligt med det omgivande samhället och här framträder professionsinriktningen tydligt. Långsiktiga avtal med tjugo kommuner, handledarutbildning på grund och avancerad nivå, handledarkonferenser inför varje VFU-period, samt besök av HLK-lärare på VFU-platser i samtliga VFU-perioder skapar förutsättningar för en regelbunden och tät samverkan med det omgivande samhället.

På vårterminen anordnas en professionsdag i samarbete med förskole- och skolhuvudmän. Fokus ligger på att skapa och stärka samverkan mellan lärarutbildning och förskolor och innehåller informella och formella möten och samtal med studenternas potentiella arbetsgivare. Dagen riktar sig huvudsakligen till studenter men ger även lärarna viktig information från verksamheten. Formen är seminarier där särskilda förskole- och skolverksamheter informerar om sitt arbete. Tyvärr var studentdeltagandet lågt 2017 och professionsdagen ställdes in 2018.

HLK deltar i försöksverksamheten avseende övningsförskolor och nuvarande analyser visar på att en ökad koncentration av VFU-platser verkar kvalitetshöjande för utbildningen (se UKÄ:s rapport 2017:13). Försöksverksamheten innebär att studenten får en mer kvalitativ VFU-period då samarbetsavtalet innebär seminarier och kompetensutbildning för handledare. Lärare från högskolan genomför seminarier på övningsförskolor med ett innehåll som är relevant för VFU-perioden och som i sin tur bearbetas av handledare och student. VFU:n ger också möjlighet till återkoppling kring utbildningens innehåll genom de träffar med handledarna från verksamheten som regelbundet genomförs i samband med varje VFU-period. Två träffar per år med kommunernas VFU-ansvariga genomförs sedan många år och är ett forum för diskussion och återkoppling kring utbildningen. Vi finner det troligt att en VFU-organisation med färre, mer sammansvetsade samverkanspartners kan ge förutsättningar till ökat säkerställande av examination och interna diskussioner pågår för fortsatt hög kvalitet. Nämnas bör de positiva erfarenheter som framkommit av försöksverksamheten, exempelvis med ökad handledarkompetens. Andra kvalitetshöjande aktiviteter är professionsutvecklande seminarier med handledare före VFU, seminarier med studenter under VFU och lokala uppföljningsmöten efter VFU. Avslutningsvis kan sägas att vi för närvarande prövar former för att strukturellt organisera fältstudier som komplement till VFU. Därmed stärks studentens kontinuerliga kontakt med yrkespraktiken, fler förskoledidaktiska områden kan knytas till den verksamheten, och kontakten mellan HLK och förskolor/ huvudmän förbättras.

Alumnverksamhet

Regelbundna träffar med VFU-handledare ger en koppling till alumner som kan bidra med värdefull återkoppling till utbildningen. Alumnverksamhet inom lärarutbildningen har generellt sett varit tämligen utvecklad. Verksamheten förekommer i några av programmets kurser men utan systematik och progression. Vår ambition, uttryckt i verksamhetsplan 2016-2019, är att utveckla alumn- verksamhet.

Alumnmedverkan förekommer bland annat i *Förskollärares profession* och *Didaktiskt arbete i förskolan III*, bland annat genom att studenten i en studieuppgift intervjuar en yrkesverksam. Studenten deltar även i

seminarier med gästföreläsningar. I program- och kursvärderingar framkommer att studenterna uppskattar detta upplägg. Genom att använda alumner får studenten en verksamhets- och samhällsnära utbildning vilket dessutom bidrar till att täcka upp för obalans i personalresurser på HLK inom en specifik kompetens.

Fördelarna med att vara ett litet och samlat lärosäte med kort beslutsgång ger en flexibilitet och möjlighet att snabbare möta förändringar i samhälle och arbetsliv. En ökad användning av timanställda verkamma pedagoger bedömer vi kan öka aktualitet och relevans i de diskussioner kring samhällsförändringar som förs i de olika kurserna. Vår ambition är att öka andelen gästföreläsare och medverkan av alumner med särskild kompetens för förskollärarytbildningen.

Programråd

Under 2017 beslöts att Förskollärarytbildningen ska ha ett programråd bestående av:

- Tre externa representanter med förskoleanknytning
- Tre studentrepresentanter
- Tre lärarrepresentanter (inklusive programansvarig)

Programrådet ger studenterna ett direkt möte med arbetslivet och rådet ska:

- Utveckla och driva frågor som berör programmets relevans för samhälle och yrkesliv nationellt och internationellt
- Fortlöpande följa arbetet med kurs- och programvärderingar samt föreslå åtgärder som dessa kan föranleda
- Fortlöpande följa arbete med alumnundersökningar samt föreslå åtgärder som dessa kan föranleda

Representanterna väljs på två år vilket kan medföra att goda relationer etableras och med förväntad ökad kvalitet och djup i samtalen.

Samhällsperspektiv

Det är av stor vikt att förskollärarytbildningen har samhälls- och verksamhetsnära relevans. Den dialog som förs i Programrådet, genom VFU-samverkan samt med gästföreläsare och alumner bidrar till ett säkerställande av relevant innehåll i programmet.

En av de stora samhällsförändringarna som berör förskoleverksamhet är ökad flerspråkighet i barngrupper. Det ställer särskilda krav på välutbildade förskollärare och att ett ökat inslag av interkulturalitet och flerspråkighet genomförs i programmets kurser. Med stöd av forskande personal, gästföreläsare och samverkan med förskoleverksamheter som har erfarenhet av interkulturalitet och flerspråkighet kan vi erbjuda studenten en beredskap för sin kommande profession. Vi ser att vi behöver granska progression av interkulturalitet och flerspråkighet i programmet och har ett behov av fortsatt dialog med omgivande samhället.

Med anledning av Skolverkets översyn och revidering av *Läroplan för förskolan* kommer en genomlysning av programmets kurser behöva genomföras för att säkerställa att nya inslag och skrivningar i styrdokumentet behandlas. Detta arbete har till viss del påbörjats då förslag på revideringar har publicerats. Revideringsarbetet gäller även för *Barnkonventionen* som redan behandlas i programmets kurser men får en annan status som lag.

Digitalisering är ytterligare ett fokusområde i reviderad *Läroplan för förskolan* och en satsning pågår på HLK med uppgradering av digitala verktyg i undervisningssammanhang. Ett antal kursplanemål i programmet har fokus på examinationer kring studenternas digitala kompetens men vi behöver bredda och fördjupa den för att kunna möta kompetensbehovet i förskoleverksamhet.